

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 14.

Lördagen den 13 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande n:o 4, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkten 3:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4:o), angående hemliga utgifter.

*Angående
hemliga ut-
gifter.*

Kungl. Maj:t hade vidare under denna hufvudtitel föreslagit Riksdagen att höja anslaget till hemliga utgifter, nu uppgående till 40,000 kronor, med lika belopp, eller 40,000 kronor till 80,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte höja anslaget till hemliga utgifter, nu 40,000 kronor, med 10,000 kronor till 50,000 kronor.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Billing, Odelberg, grefve A. F. Wachtmeister, Fränckel, grefve Klingspor, friherre Falkenberg, friherre Gripenstedt, Paulson, I. Wijk, Sörensson, grefve Taube och Wijkander*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte höja anslaget till hemliga utgifter, nu uppgående till 40,000 kronor, med lika belopp, eller 40,000 kronor till 80,000 kronor.

Efter föredragning af denna punkt lämnades ordet på begäran till:

Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

Hans excellens, herr ministern för utrikes ärendena, Trolle, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har utskottet funnit sig böra pruta af på det belopp, som Kungl. Maj:t begärt. För min del måste jag naturligtvis på det lifligaste beklaga, att så skett. Jag beklagar det så mycket mer, som jag ju så väl förstår de betänkligheter, som Riksdagen måste finna vid beviljande af ett dylikt anslag, betänkligheter, som väl grunda sig närmast på den bristande kännedomen om och den bristande kontrollen öfver dessa medels användning.

Ett uttryck för denna bristande kännedom finnes också i utskottets motivering. Utskottet har nämligen utgått från att det belopp, som år 1908 var erforderligt, skulle äfven framdeles vara till fyllest. Det är ju så, att år 1908 anslaget, som då utgick med 40,000 kronor, öfverskreds med 10,000 kronor. Det är emellertid att märka, att denna öfverskridning berodde på ett alldeles enstaka fall, ett fall, där de hemliga medlen måste i mycket utsträckt grad användas.

Det syfte, som afses med det nya af Kungl. Maj:t begärda anslaget å 40,000 kronor, är emellertid ett annat och utaf mera stabil natur, d. v. s. är ett syfte, som icke tillgodoses med ett anslag för nästa år eller för i år, utan detta afser att fylla ett behof, som allt framgent kommer att göra sig gällande. Det ligger i sakens natur, att jag här icke kan gå in i en redogörelse för hvad anslaget skall användas till. Jag vill emellertid till den kraft och verkan det hafva kan försäkra herrarna, att det afser endast och allenast att gagna landet.

Jag behöfver ju icke här upprepa hvad så många gånger anförts från denna bänk och torde vara allom i Sveriges land bekant, att vår utrikespolitiks enda och uteslutande mål är freden, men därför kunna de, som bära ansvaret, icke finna sig i att ställa det så, att vi äro i okunnighet om utvecklingen af de stora politiska frågor, som debatteras ute i världen, kanske ibland i vår omedelbara närhet. Lika litet kunna vi vara med om att vårt land och vår politik ställas uti en oriktig belysning inför den utländska opinionen.

Det har på många håll och icke minst inom Riksdagen framställts klagomål öfver hvad som brustit härutinnan från svensk sida. Jag kan icke neka till, att dessa klagomål i många fall varit berättigade. Och jag har därför låtit mig angeläget vara att i den mån det varit möjligt tillse, att några sådana brister icke i framtiden skulle ifrågakomma. Men det är alldeles tydligt, att för att kunna tillgodose dessa ökade anspråk äfven fordras ökade resurser. Vår diplomati har Riksdagen, det skall tacksamt erkännas, med frikostighet utrustat, men det måste ju finnas utgifter, som det icke precis är lämpligt att underkasta den offentliga diskussionens kritik. Sådana utgifter äro för hvar år mera nödvändiga.

Hvad det förslag beträffar, som nu uppgjorts angående den äskade höjningen af 40,000 kr., ber jag herrarna vara förvissade om,

att det är icke grundadt på hugskott, utan på alldeles ingående beräkningar, vid hvilka medverkat icke blott utrikesdepartementet och dess tjänstemän, utan äfven utanför stående sakkunniga, och jag kan försäkra herrarna, att dessa belopp icke äro tilltagna ett öre för högt.

Jag kan, mina herrar, som sagdt, icke ingå uti någon närmare redogörelse för medlens användning, men jag vågar ändock hemställa till denna kammare, att med behjärtande af de mål, som jag har antydt och som jag hoppas den skall finna vara för vårt land gagneliga, bevilja det högre beloppet, som Kungl. Maj:t begärt.

*Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)*

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen väntat mig, att efter hans excellens', herr ministerns för utrikesärendena, nyss hållna anförande någon statsutskottsledamot skulle begärt ordet för att försvara utskottets hållning i denna fråga. Men då ingen fanns hos talmannen antecknad, har jag begärt ordet endast och allenast för att ytterligare framhålla hvad jag redan under remissdebatten hade tillfälle att yttra. Jag betonade nämligen då den stora betydelsen af den reform, som blifvit föreslagen att införas i vårt utrikesdepartement, nämligen inrättandet af en pressbyrå, samt hurusom det alltmera visat sig vara en nödvändighet, att pressen samverkar med diplomatien, som utan dess hjälp numera föga kan uträtta, något, som är erkänt i hela den civiliserade världen. Hans excellens, herr ministern för utrikesärendena har tydligen insett detta och därför också hos oss föreslagit inrättande af en pressbyrå, ett förslag, som har rönt välvilligt mottagande af statsutskottet och jag hoppas äfven skall få det inom Riksdagen.

Jag vill erinra om, att jag under remissdebatten medgaf, att det nog skulle förefalla, som om denna reform hade för anspråkslösa dimensioner, och att pressbyrån därför icke till äfventyrs ej skulle kunna uträtta tillräckligt mycket med de resurser, som af Kungl. Maj:t för dess behof blifvit äskade. Jag tillade emellertid, att jag tog för gifvet, att herr utrikesministern skulle finna utväg att på annat sätt erhålla medel för att sätta denna pressbyrå i tillfälle att kunna uträtta något. Den fråga, som nu föreligger, är onekligen, såsom nyss från statsrådsbanken blifvit framhållet, af särdeles grannlaga natur; man kan nämligen ej tillräckligt redogöra för hvad som skall uträttas med dessa hemliga medel, ty dessa medel kallas ej hemliga för ro skull, utan såsom benämningen antyder, är det mindre lämpligt att offentligen redogöra för huru med utgifter, som för dessa medel skola bestridas. Men jag tror icke, att jag träder grannlagenheten för nära, då jag uttalar den förmodan, att dessa hemliga medel åtminstone delvis äro afsedda att täcka kostnaderna för det arbete, som pressbyrån kommer att få sig anförtrodt.

Det har ju, därom erinrades nyss, många gånger uttalats klander mot vår regering, därför att den icke skulle gjort tillräckligt för

Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

att bevaka de svenska intressena ute i Europa och därstädes förskaffa oss gehör. Särskildt under det ödesdigra året 1905 framhåfdes detta på många håll med skärpa. Det var ju också under dessa förhållanden, som man liksom vaknade upp ur den förutvarande dvalan. Man kände då behofvet af ett upplysningsarbete utomlands för att verkligen få våra intressen fullständigt beaktade.

Mycket har sedan dess blifvit uträttadt, det måste man medgifva. Vi ha slagit in på den rätta vägen, men en väg, på hvilken det icke är tillåtet att stanna. Vi måste gå vidare på densamma, och det är just för att kunna göra detta, som hans excellens herr ministern för utrikes ärendena begärt en förhöjning af anslaget till de hemliga medlen. Dessa äro, som jag nyss antydde, just till stor del afsedda för detta upplysningsarbete utom riket.

Är det då välbetänkt af denna kammare att afslå en sådan klok framställning?

Här har nu framhållits från statsutskottets sida, att, då det icke visats, att under föregående år behöfts så mycket, som här är begärdt, utan det då utgående anslagit endast öfverskridits med 10,000 kronor, en förhöjning af ej mer än 10,000 kronor borde beviljas. Detta synes mig dock vara att bygga på bra lösa grunder, ty dessa 10,000 kronor ha behöfts under nuvarande förhållanden, innan den organisation blifvit införd, som det nu tycks vara meningen att få till stånd. Jag tror mig veta — vi ha ju för öfrigt hört ett uttalande därom från statsrådsbanken — att en plan verkligen är uppgjord för, huru dessa medel skola användas och att här icke begärts en smula mer, än som verkligen behöfs. Att det kunnat gå hitintills att utföra rätt mycket utan någon vidare förhöjning i anslaget har berott på, att man funnit oftervillighet på en hel del håll, att man från enskilda personer, som insett den stora betydelsen af denna sak, lyckats erhålla rätt betydliga frivilliga bidrag. Men det kan väl icke på något sätt vara lämpligt, att den svenska staten, när det gäller viktiga statsändamål, på hvilka rikets väl och ve kunna bero, skall vara hänvisad uteslutande till den enskilda frikostigheten. Och därför måste det vara nödvändigt, att Riksdagen nu går regeringen till mötes och lämnar det nu begärda betydelsefulla anslaget.

Nu förstår jag ju mycket väl, att den invändningen möjligen kommer att göras, att det bevisar ett odeladt förtroende till regeringen, när man i form af hemliga medel vill till dess förfogande ställa ett så pass stort anslag som detta, och man kan ju också mot mig anmärka, att det är märkvärdigt, att jag här skulle vilja tillråda denna kammare att nu visa regeringen ett sådant förtroende. Ja, om jag i ett afslag uteslutande såge ett mistroendevotum mot regeringen, då skulle jag måhända äfven vilja gå med på ett sådant, men man får icke betrakta denna sak på det sättet, den är för betydelsefull för att uti sådant syfte utnyttjas, man måste nämligen främst af allt sätta vårt lands bästa; vi må sedan sympatisera eller icke sympatisera med den regering, som sitter, vi måste dock se till,

att denna regering, så länge den sitter på sin plats, har vapen i händerna att kunna utföra sitt värf på bästa möjliga sätt. Och så pass stort förtroende hyser jag verkligen särskildt för hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, att jag tror, att han vet att bevaka Sveriges intressen i utlandet; han har också visat sig kunna göra det; jag är därför förvissad om att han med största samvetsgrannhet skall söka utföra det upplysningsarbete, för hvilket han nu begärt nödiga medels beviljande.

*Angående
hemliga ut-
gifter.*

(Forts.)

Ja, mina herrar, jag finner verkligen, att här alla skäl föreligga att nu bevilja detta kraf. Jag är förvissad om, att hvar och en, som här i dag lägger sin jaröst för detta anslag, skall känna med sig, att han i sin mån bidragit till att befordra ett arbete, som skall komma att stärka vår ställning inför utlandet, ett upplysningsarbete, som skall höja vårt lands anseende samt tillvarataga de svenska intressena. Det är väl i främsta rummet just för att tillgodose dem, de svenska intressena, som vi blifvit insatta här i Riksdagen, och det är därför vår plikt att icke försumma det tillfälle, som nu bjudes oss att verka för desamma.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Billing m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Kronlund, Wijk, Palme, Schotte, Bogren, Röing, Beckman, Kjellberg, Kobb, Edén, Camitz, Broström* och *Gibson*.

Herr Räf: Herr talman! Jag ber att få instämma i friherre Bondes yrkande.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Såsom vi veta, var det icke längesedan det anslag, hvarom nu är fråga, utgick med ett belopp af endast 10,000, men det har sedan under årens lopp höjts till 40,000 kronor. Det är äfven känt af de flesta af oss, att detta anslag icke räckt till under de senaste åren och att det icke heller kommer att räcka för i år. Vi ha nu från statsutskottets sida sökt att afhjälpa detta missförhållande genom att tillstyrka det begärda tilläggsanslaget å 10,000 kronor för föregående år. För innevarande år däremot har regeringen begärt ett tilläggsanslag å 20,000 kronor. Detta belopp ha vi emellertid inom utskottet icke ansett oss kunna tillstyrka, utan vi ha ansett 10,000 kronor vara tillräckliga äfven för innevarande år. Detta anslag skulle således såväl för föregående år som för i år komma upp till ett belopp af 50,000 kronor. Det är den summa, som visat sig gå åt för de utgifter, hvarom här är fråga, nämligen hemliga utgifter, och utskottet har, såsom jag anser, med rätta hållit på det belopp, som sålunda visat sig behöfligt.

Nu har visserligen hans excellens herr utrikesministern under diskussionen nämnt, att detta anslag icke är tillräckligt, utan att det måste höjas till 80,000 kronor. Hans excellens nämnde också, att en organisation kommit till stånd, hvilken organisation, eller rät-

Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

tare sagdt institution, skulle blifva permanent, och att det var för den, som detta högre belopp vore erforderligt. Statsutskottet har för sin del icke haft reda på förut, att något dylikt var ifrågasatt, och denna omständighet kan möjligen i någon mån förändra saken, det må jag erkänna, men jag kan icke neka till, att såsom frågan förelåg inom statsutskottet, hade utskottet mycket goda skäl att ställa sig på den ståndpunkt, det här intagit, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förevarande hemställan.

Herr Nylander: Herr talman! Då jag, såsom af detta betänkande framgår, icke haft tillfälle deltaga i behandlingen af denna hufvudtitel inom utskottet, ber jag att nu få nämna, att jag för min del anser, att hvad Kungl. Maj:t här begärt borde af Riksdagen beviljas. Det är, såsom friherre Bonde klart och tydligt framhöll, otvifvelaktigt af stor vikt och betydelse för vårt land, att tillräckliga medel finnas för Kungl. Maj:t tillgängliga för bestridande af sådana utgifter, hvarom här är fråga. Det är visserligen sant, att det under det senaste året icke åtgått mer än 50,000 kronor för dessa hemliga utgifter; men de beräkningar, som gjorts angående hvad som i det afseendet kommer att för nästa och äfven under innevarande år behöfvas, äro vederbörligen granskade och godkända samt, såsom af herr utrikesministern blifvet framhållet, i detalj noggrant genomgångna, och då tror jag, att man icke har något som helst skäl att tveka på desammars viktighet och således ej heller att nedsätta den summa, som begärts.

Att för öfrigt inga onödiga utbetalningar komma att göras, därför torde man ha full garanti i den omständigheten, att beslut därom skall fattas, icke såsom förut af utrikesministern ensam, utan af honom jämte statsministern samt ett annat statsråd.

Jag tror, herr talman, att fullgoda skäl tala för ett bifall till hvad Kungl. Maj:t här föreslagit, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *von Schéele, Widén, Vennersten, Jeansson* i Kalmar, friherre *Fleetwood, Petrén, Söderbergh* i Karlshamn, *Mallmin, Johansson* i Jönköping, friherre *Lagerfelt, Forssling, Jönsson* i Boa, *Lindvall, Lundell, Carlson* i Herrljunga och *Zimdahl*.

Öfverläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde härefter propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den af herr Billing med flere afgifna reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering emellertid begärdes, uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid statsutskottets hemställan i fjärde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 4 af herr Billing med flera afgifna reservationen, röstar

Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 101 ja mot 81 nej; och hade kammaren alltså bifallit den af herr Billing med flere vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 5:o—14:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15:o) angående hemliga utgifter.

I anledning af Kungl. Maj:ts under punkterna 6 och 16 af förevarande hufvudditel gjorda framställningar hemställde utskottet, att Riksdagen måtte å extra stat för 1910 bevilja

a) 10,000 kronor till gäldande af det belopp, hvarmed de *hemliga utgifterna* under 1908 öfverstigit det därför anvisade anslag, samt

b) 10,000 kronor ytterligare anslag till hemliga utgifter under år 1909,

tillhopa 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1909 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Billing, Odelberg, greve A. F. Wachtmeister, Fränckel, greve Klingspor, friherre Falkenberg, friherre Gripenstedt, Paulson, I. Wijk, Sörensson, greve Taube och Wijkander*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte å extra stat för 1910 bevilja

a) 10,000 kronor till gäldande af det belopp, hvarmed de *hemliga utgifterna* under 1908 öfverstigit det därför anvisade anslag, samt

b) 20,000 kronor ytterligare anslag till hemliga utgifter under år 1909,

tillhopa 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1909 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp.

Efter punktens föredragning begärdes ordet af

Angående
hemliga ut-
gifter.
(Forts.)

Friherre Bonde, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I anslutning till det beslut, som kammaren nyss fattat, får jag hemställa, att Andra Kammaren måtte i den föreliggande punkten biträda den reservation, som blifvit till utskottsbetänkandet afgifven af hrr Billing m. fl., till hvilken reservation jag anhåller att få yrka bifall.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet biföll kammaren den af herr Billing med flere vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 16:o) och 17:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18:o).

Lades till handlingarna.

Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.

Punkten 19:o), angående anslag för emottagande i Sverige af inbjudna franska parlamentsmedlemmar.

Uti två likalydande motioner, väckta den ena, n:o 20, inom Första Kammaren af herr *Cavalli m. fl.*, den andra, n:o 77, inom Andra Kammaren af friherre *Bonde m. fl.*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta anslå ett belopp af 10,000 kronor att under innevarande år utgå och mot redovisningsskyldighet ställas till den svenska interparlamentariska skiljedomsgruppens förfogande för att användas till bestridande af de med ett besök i Sverige utaf franska parlamentsmedlemmar förenade kostnader.

Utskottet hemställde, att herrar *Cavallis m. fl.* och friherre *Bondes m. fl.* ifrågavarande motioner måtte af Riksdagen lämnas utan afseende.

Reservation hade afgifvits af herrar grefve *Klingspor, Odqvist, Persson* i Tällberg, *Thorsson, Wiklund, Starbäck, Berg* i Stockholm och *Ekman* i Mo gård, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1910 anvisa ett belopp af 10,000 kronor att mot redovisningsskyldighet ställas till den svenska parlamentariska skiljedomsgruppens förfogande för att användas till bestridande af de med ett tillämnadt besök i Sverige under år 1909 af franska parlamentsmedlemmar förenade kostnader, med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år af tillgängliga medel utanordna beloppet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis synnerligen betryggande att veta, att Riksdagen har ett statsutskott, som genom att på alla sätt omgärda och håll på formerna bevakarsamhällets lugna fortvaro, och i det afseendet kunna vi sannernigen ej önska oss något mera fulländadt än vårt nuvarande statsutskott. Jag kan icke annat än uttrycka min, om också med någon häpnad blandade, beundran för det storartade prof på vaksamhet härvidlag, som utskottet låtit oss få del af i det nu föreliggande betänkandet.

Det förefaller mig icke desto mindre tämligen egendomligt, att statsutskottet särskildt nu ansett nödigt att på formella skäl afstyrka den föreliggande motionen. Jag kan verkligen icke finna, att här blifvit begångna några sådana samhällsvådliga formella fel. Motionärerna har yrkat på ett anslag af 10,000 kronor att utgå under innevarande år. De ha visserligen uraktlåtit att gifva utskottet någon anvisning på hvar medlen skola tagas, men då det torde vara allom bekant, att statsutskottet har att handskas med budgeten för år 1910, så ligger det ju nära till hands, att statsutskottet själf skulle kunna komma till den insikten, att det var på 1910 års stat, som medlen skulle anvisas, ehuru de skulle utgå under innevarande år. Denna fråga har i Första Kammaren under förmiddagens lopp blifvit på ett skarpsinnigt och skarpt sätt debatterad, och därför torde vi icke här behöfva vidare orda om den saken. Det är dock synnerligen tillfredsställande att med fog kunna antaga, att åtminstone de statsutskottsledamöter, som tillhöra denna kammare, endast och allenast haft de föregifna formella skälen för sitt afstyrkande, och då nu Första Kammaren visat, att den icke ansett dessa formella skäl vara af så stor betydelse, så torde väl äfven statsutskottsledamöterna från denna kammare få ge med sig med lugnt samvete att till ytterlighet hafva bevakat formerna och nu endast fästa sig vid själfva frågans innebörd.

Några sakskaäl mot den framlagda motionen hafva ej blifvit anförda, och jag anser mig därför ej behöfva redogöra för frågans syfte och innehåll. Jag vill blott ännu en gång erinra därom, att en inbjudning år 1904 inkom från den franska interparlamentariska gruppen till den svenska Riksdagen att genom delegerade infinna sig i Frankrike. Denna inbjudning ställdes till de båda kamrarnas talmän, och dessa utsågo äfven dessa delegerade. Nu är det ju en vanlig höflighet, att en inbjudning skall besvaras med inbjudning till återvisit, och det är en sådan inbjudning, som den interparlamentariska gruppen anser tidpunkten nu vara inne att utfärda. Den har också funnit lämpligt, att, då fransmännens inbjudning var ställd till svenska Riksdagen, svenska Riksdagen äfven borde i någon mån deltaga i de kostnader, som äro förenade med ett dylikt besök. Af dessa skäl har den interparlamentariska gruppen beslutat att anhölla hos Riksdagen om det ifrågavarande anslaget. Den i Andra Kammaren afgifna motionen är också underskrifven först och främst

*Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.*

(Forts.)

Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.

(Forts.)

af medlemmar i styrelsen för den interparlamentariska gruppen, men därjämte äfven af de medlemmar af denna kammare, som voro med på resan till Paris. På samma sätt förhåller det sig med namnen under den i Första Kammaren väckta motionen. Då således bakom denna motion står Riksdagens interparlamentariska freds- och skiljedomsgrupp, som lyckligtvis nu har majoritet i denna kammare, så är det ju öfverflödigt att alltför mycket orda om den saken. Jag är alldeles viss om, att denna grupp, liksom kanske en stor del af kammarens medlemmar, hvilka ännu ej hunnit gå in i gruppen, men som — det vill jag hoppas — väl komma att göra det med det allra snaraste, att alla dessa nu skola förena sig om att bifalla vår anspråkslösa framställning.

Som sagdt, det torde vara alldeles öfverflödigt att vidare orda om saken. Jag får endast, herr talman, yrka bifall till den vid utlåtandet af grefve Klingspor m. fl. fogade reservationen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman, mina herrar! Ja, den föregående talaren påstod ju, att han redan hade majoritet i denna kammare för sitt yrkande, och då är det väl hopplöst att taga till ordet, men jag kan ändå ej låta det gå utan att något försvara utskottets hemställan i denna fråga, fastän utskottet icke tagit i betraktande mer än de formella skälen.

Den tacksamhetsbetygelse, som den föregående talaren hembar till statsutskottet, var naturligtvis inte väl menad, eftersom han senare återtog densamma och sade, att det icke fanns några formella brister i motionen. Det undras mig dock, hur kammaren och Riksdagen i öfrigt skulle ställa sig, för den händelse vederbörande utskott, då det fått ärendena till sig remitterade, icke skulle granska dessa ärenden och framställningar i såväl formellt som sakligt hänseende. Men när man så kommit till det resultatet hvad det formella beträffar, att man på den grund icke anser sig kunna tillstyrka, då torde man väl icke behöfva ingå på det sakliga. Så har utskottet ställt sig.

Det är ledsamt, att man inom denna kammare icke kan få påräkna någon förklaring i föreliggande fråga från de högst lärde och kunnige medlemmarna af utskottet från Första Kammaren, men efter hvad som har berättats mig, har t. o. m. motionären i Första Kammaren erkänt, att det förefinns någon brist i motionen. I alla fall skall jag icke stödja mig därpå, utan endast på denna framställning. Här ha herrar Cavalli m. fl. i Första Kammaren och friherre Bonde m. fl. i denna kammare föreslagit, att Riksdagen måtte besluta anslå ett belopp af 10,000 kronor att under innevarande år utgå och mot redovisningsskyldighet ställas till den svenska interparlamentariska skiljedomsgruppens förfogande för att användas till bestridande af de med ett besök i Sverige utaf franska parlamentsmedlemmar förenade kostnader.

Såvidt utskottets majoritet har kunnat finna, har icke Riksdagen att förfoga öfver några af de medel, som 1908 års Riksdag anslog att användas under år 1909, och motionärerna ha icke alls antydt, att man skulle anhålla, att af tillgängliga medel finge förskottas detta belopp, utan endast begärt, att det måtte anslås 10,000 kronor att ställas till de herrars förfogande, som haft anordningarna om hand. Jag tror, att talaren bort åtminstone gifva utskottet något rätt i den delen, men då man redan har majoritet för sin åsikt, kan man ju gå på styfva linan och bara kasta fram klander mot ett utskott. Jag tror emellertid knappast, att utskottet fruktar att fortfarande stödja sig på samma formella skäl, i händelse i framtiden sådana framställningar inkomma, äfven om det blir majoritet i denna kammare för motionärernas förslag.

Förutom den praxis, som tillämpats i Riksdagen beträffande de formella skälen, för så vidt jag känner densamma, har man, föreställer jag mig, äfven grundlagarna att rätta sig efter. Om man då ser efter, hvad grundlagarna stadga beträffande de medel, Riksdagen i fjol anslog att användas under år 1909, så säges i en paragraf: »Såväl rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad, på sätt omförmäldt är, under namn af extraordinarie utlagor eller bevillningar till statsverket af Riksdagen anslås, vare under Konungens disposition, att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas». Och så heter det i nästa paragraf: »Dessa medel må icke annorlunda användas, än fastställdt blifvit». Statsutskottet kan icke läsa detta annorlunda än efter ordalagen, såsom man ock för öfrigt skall tolka grundlagen. Af hvilka medel, frågar jag då motionären, skall Riksdagen säga, att dessa 10,000 kronor skola tagas? Jag tror, att han torde bli mig svaret skyldig. Nu ha väl reservanterna gjort ett tillägg beträffande denna sak och säga: »med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år af tillgängliga medel utanordna beloppet». Men Riksdagen har icke några medel, som äro tillgängliga och som man kan föreslå Kungl. Maj:t att utanordna, utan de medel, som Kungl. Maj:t har, äro sådana allmänna besparingar, som Kungl. Maj:t använder för de ändamål, Kungl. Maj:t finner för godt. Riksdagen kan aldrig komma och säga, hur Kungl. Maj:t skall använda de medel, öfver hvilka Kungl. Maj:t för sin del har att förfoga. Om baron Bonde vill utveckla sin vältalighet aldrig så mycket, tror jag i alla fall, att statsutskottet haft goda skäl för sin hemställan. Jag yrkar således, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Herr talman! Den siste ärade talaren hade icke några sakliga skäl för sitt afslagsyrkande, men väl formella. Under debatten i Första Kammaren yttrade ett f. d. justitieråd, lagberedningens ordförande och en af våra styfvere jurister, att han för sin del icke var tillräckligt jurist för att förstå statsut-

*Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par
lamentsmed-
lemmar.*

(Forts.)

Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.

(Forts.)

skottets formella skäl för afslag. När en af våra mest framstående jurister icke kan finna några formella skäl för afslag, så föreställer jag mig, att vi landtmän icke behöfva leta efter några sådana. Vi veta alla, att år 1904 kom till talmännen en inbjudan för ett visst antal svenska, norska och danska riksdagsmän att komma till Paris såsom de franska riksdagsmännens gäster. Nu har tanke uppstått hos de skandinaviska länderna att återgälda denna artighet. Den franska inbjudningen var en officiell sådan till Första och Andra Kammarens såsom det hette presidenter. Jag föreställer mig, att det norska stortinget och den danska riksdagen komma att bevilja anslag för detta ändamål och således visa samma artighet tillbaka. Vore det då lämpligt, att svenska Riksdagen genom ett afslag på motionärernas begäran om dessa 10,000 kronor skulle visa, att den saknade förståelse för denna sak? Vore det lämpligt, att, sedan franska republikens president blifvit med sådan entusiasm mottagen i Stockholm af svenska folket förliden sommar, svenska Riksdagen icke skulle vilja på samma sätt taga emot de franska riksdagsmännen? Jag tror det ej. I våra dagar är det ej tillräckligt, att statsöfverhufvudena mötas, utan det ligger stor betydelse i att äfven riksdagsmännen från de olika länderna få träffas och att ett samförstånd mellan de olika folken äger rum.

Jag förmenar således, att det vore högst olämpligt, om denna kammare demonstrerade i denna sak emot Frankrike, demonstrerade mot tanken, att riksdagsmän skola sammanträffa, genom att nu afslå denna begäran om 10,000 kronor, och får jag därför, herr talman, hemställa om bifall till reservationen.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Den formella sidan skall jag icke inlåta mig på, ty den har redan blifvit utredd från Skaraborgs-bänken, och jag tror, att den framställningen var så klar, att det icke lär tjäna något till att söka bestrida, att statsutskottet haft fullkomligt rätt i sin uppfattning. Jag kan i likhet med den talaren nämna, att vi funno oss icke behöfva ingå på några sakliga skäl, då vi ansågo de formella vara alldeles tillräckliga för att motivera ett afslag. Då friherre Bonde här vill göra gällande, att det finnes majoritet inkom kammaren för reservationen, oafsedt både sak och form, så må det vara en sak för sig, men det kan i hvarje fall icke hindra mig från att till bemötande af den siste talarens påstående, att vi icke skulle haft några sakliga skäl, äfven något behandla dessa.

Då jag ser på de namn, med hvilka motionen är underskrifven, så förmodar jag, att det icke är de futtiga 10,000 kronorna, som här spela någon roll, ty den summan är det väl en ren bagatell för dem att åstadkomma. Däremot kan det ju vara mycket lämpligt att i de spirituella tal, som komma att hållas, åberopa, att det är hela landet, som bidragit till festligheterna, och framhålla, hvilken glädje det är för de små hemmansägarna och arbetarne ute i landet att veta

med sig, att de med sin skärf fått bidraga till dessa fester, som här skola försiggå.

Men det är något annat också, som jag verkligen icke kan så aldeles obetingadt underskrifva; och det är den föreställningen, att dylika möten skulle vara af så stor betydelse. Om man t. ex. betraktar händelserna år 1905, så ser det icke ut, som om sammanträffandet år 1904 mellan skandinaviska riksdagsmän hade haft någon särskildt välgörande verkan. Jag tror för min del, att dylika sammanträffanden icke äro så mycket att bygga på.

En annan sak, som aldrig blifvit upplyst vare sig i motionen eller af motionärerna eller någon annan under debatten här i kammaren, är följande. Motionärerna säga nog, att en inbjudan ingått från de franska riksdagsmännen till de svenska, att de ville göra ett besök i Frankrike, ett besök, som nu skall återgäldas. Men det har aldrig kunnat visas, att besöket i Frankrike skedde på franska statens bekostnad, utan troligen var det på de enskilde franska riksdagsmännens bekostnad. Det är dock en betydande skillnad på dessa två saker. Vore det nu så, att franska staten bekostat de svenska riksdagsmännens mottagande i Frankrike, då ställer sig saken något annorlunda; men så länge detta icke visats, så anser jag, herr talman, att det är fullkomligt rätt att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Jag har ännu en gång ansett mig böra begära ordet med anledning af något, som yttrades af herr Carl Persson. Han sade, att i Första Kammaren motionärerna själfva hade medgifvit, att motionen icke vore formellt riktig. Jag åhörde hela diskussionen i Första Kammaren, men något sådant medgifvande hörde jag icke. Jag hörde tvärtom ganska bestämda uttalanden i motsatt riktning. Särskildt framhöll herr Cavalli, att han ansåg, att motionen icke kunnat skrivas på annat sätt, utan just var affattad på det enda riktiga sättet. Jag hörde äfven herr Afzelius säga, att han tyvärr ansåg sig vara för litet jurist för att kunna rätt uppfatta statsutskottets formella skäl för afslag å motionen. Visserligen försvarade statsutskottets ordförande utskottets uppfattning, såsom det naturligtvis är hans skyldighet att göra, och fick äfven understöd af en annan af statsutskottets medlemmar inom Första Kammaren, men reservanternas åsikt segrade icke desto mindre till och med i Första Kammaren.

När nu Första Kammaren har gått in på att bevilja detta anslag, så skulle det se högst egendomligt ut inför landet och inför utlandet, om Andra Kammaren skulle vägra att lämna sitt bifall till detta anslag. Jag tror icke heller, att så kommer att ske.

Här har nyss framhållits af herr Hans Andersson, att det skulle ställa sig helt olika, om det kunde visas, att franska staten på något sätt bidragit till kostnaderna för de svenske riksdagsmännens mottagande i Paris. Jag kan icke här framlägga några bevis för den

*Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.
(Forts.)*

Angående
anslag för
emottagande
i Sverige
af inbjudna
franska par-
lamentsmed-
lemmar.

(Forts.)

saken; men det kan jag intyga, att den franska staten gjorde allt för att underlätta våra resor, och jag är fullkomligt öfvertygad om, att den äfven lämnade de för besöket erforderliga medlen, ty när det gäller landets representanter, är det franska parlamentet alltid som vi veta synnerligen frikostigt.

Att det kommer att lämnas bidrag från de andra skandinaviska länderna, ifall inbjudan äfven däriifrån kommer att utfärdas, det tager jag för alldeles gifvet. Sveriges inbjudan är dock nu alldeles oberoende af hvad de andra ländernas representanter beslutit; här är icke fråga om något gemensamt uppträdande, utan hvart land utfärdar sin inbjudning särskildt för sig. Jag är emellertid förvissad om, att inbjudan från båda dessa länder kommer att utfärdas. Skulle nu inbjudan från Sverige uteblifva och inbjudan komma endast från Norge och Danmark, därför att svenska Riksdagens Andra Kammare icke lämnat anslag! Jag tror icke, att det skulle vara till gagn för vår ställning, vare sig inom den skandinaviska Norden eller i Europa. Jag anser därför, att vi icke skola tänka på att afslå detta förslag, då nu Första Kammaren bifallit det; och att här gå till gemensam omröstning synes mig nästan något förödmjukande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om afslag å statsutskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Som herrarna finna, har jag reserverat mig till förmån för anslaget beviljande och kommer således att rösta för reservationen, men jag tror, att den formella anmärkning, som här gjorts, är af sådan betydelse, att jag icke anser det vara nyttigt för framtiden, att den tillbakavisas med något slags ironi. Ty det vore ej nyttigt, om statsutskottet helt och hållet släppte formerna och endast skulle låta sakfrågan i hvarje särskildt fall vara afgörande. Jag vill emellertid fästa herrarnes uppmärksamhet på, att statsutskottet i detta fall gjort formfrågan större, än hvad den verkligen är, ty om vi gifva akt på och jämföra hvad motionärerna föreslagit med det sätt, hvarpå statsutskottet i sitt afslagsyrkande återgifvit detta, finna vi där en afsevärd skillnad i formellt afseende. Motionärerna hafva föreslagit, »att Riksdagen måtte besluta anslå ett belopp af 10,000 kronor, att under innevarande år utgå» o. s. v. Det är att märka, att motionärerna icke föreslagit, att beloppet skulle *anslås för i år*, utan motionärerna ha föreslagit, att beloppet skulle *utgå under innevarande år*; och det är väl ändå någon skillnad. Jag menar därför, att statsutskottet haft full rätt att uppföra anslaget på sätt reservanternas föreslagit, nämligen att »för år 1910 anvisa ett belopp af 10,000 kronor» att utgå under innevarande år precis, såsom motionärerna föreslagit. Det är detta jag velat säga, dels för att vi icke alldeles måtte kasta formerna öfver bord, dels också för att vi inte alltför mycket skola hänga upp oss på former. Det vore dock oriktigt att åsidosätta alla former blott därför, att det finnes majoritet för en sak, ty därigenom skulle man votera bort den

grundlagsenliga rättighet och skyldighet, statsutskottet har att att pröfva äfven det formella. Det är detta jag velat säga, på samma gång som jag vill anhålla om att yrka bifall till reservanternas förslag.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner å de under öfverläggningen framställda yrkandena afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af grefve Klingspor med flere vid punkten afgifna reservationen.

Punkten 20:o), angående bidrag till kostnaderna för interparlamentariska förbundets byrå och generalsekretariat.

Angående bidrag till kostnaderna för interparlamentariska förbundets byrå och generalsekretariat.

Uti en inom Riksdagens Andra Kammare väckt motion, n:o 124, hade herrar *Beckman m. fl.*, föreslagit, att Riksdagen måtte såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för Interparlamentariska förbundets byrå och generalsekretariat för innevarande år anslå ett belopp af 750 kronor.

Utskottet hemställde, att herrar Beckmans m. fl. ifrågavarande motion måtte af Riksdagen lämnas utan afseende.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Thorsson, Wiklund, Starbäck, Berg* i Stockholm och *Ekman* i Mo gård, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1910 anvisa ett belopp af 750 kronor såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för Interparlamentariska förbundets byrå och generalsekretariat för innevarande år, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1909 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna beloppet.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Beckman: Herr talman, mina herrar! Enligt hvad jag från statsutskottmedlemmar erfarit, ha i afseende på denna motion uteslutande formella skäl anförts för afslaget. Man har icke inom utskottet haft någon betänklighet mot beviljandet af själfva anslaget. Då det nu vill synas, som om genom det nyss fattade beslutet formfrågan blifvit löst, och ehuru jag vill erkänna, att min kläm kunde ha varit bättre affattad, anser jag det icke behöfligt att anföra några ytterligare skäl för bifall till motionen, utan tillåter mig, herr talman, endast att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Herr Daniel Persson försvarade den till den föregående punkten hörande reservationen och påstod, att där icke var angifvet, *under hvilket år* medlen skulle utgå. I den motion, som det här gäller, har det tydligt och klart utsatts, att man skulle anslå ett belopp af 750 kronor *för inne-*

*Angående
bidrag till
kostnaderna
för interpar-
lamentariska
förbundets
byrå och gene-
ralsekretariat.*

varande år, och därför har herr Daniel Persson ej reserverat sig vid denna punkt. Jag har endast begärt ordet därför att jag, då herr Persson vill, att man skall hålla på formerna, där det finns några former att hålla på, tar för gifvet, att man här kan få majoritet för utskottets hemställan i denna del, därför att man här har klara former för afslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

(Forts.)

Herr Starbäck: Herr talman! Som herrarne se, har jag varit reservant vid såväl denna som föregående punkt. Det är mig mycket svårt att förstå den hårfina skillnad, som utgör gränsen mellan denna och den vid den föregående punkten fogade reservationen. Det är visserligen någon skillnad med afseende på uttryckssätt i de båda motionernas kläm; det står visserligen i friherre Bondes och herr Cavallis motion »att under innevarande år utgå», medan det i herr Beckmans motion står: »att Riksdagen måtte såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för Interparlamentariska förbundets byrå och generalsekretariat för innevarande år anslå». Det skulle således vara orden »under innevarande år utgå» och »för innevarande år anslå», som så skulle slagit an på herr Daniel Persson i Tällberg, att han måst inskränka sig till att reservera sig till förmån för den första af de båda punkterna. Jag får verkligen lof att säga, herr talman, att om en sådan hårfin skillnad skall läggas till grund för ett divergerande beslut af Andra Kammaren, äro vi inne på en formalismens apoteos, som jag knappast tror, att min gamle vän herr Persson i Tällberg väl ändå till sist vill vara med om. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositionen dels på bifall till utskottets hemställan, dels på afslag därå och bifall till den af herr Thorsson med flere afgifna reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades oeh anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår statsutskottets hemställan i 20:de punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 4 samt bifaller den af herr Thorsson m. fl. vid punkten afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, här kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 132 ja mot 58 nej och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Thorsson med flere afgifna reservationen.

Punkten 21:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Till afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkten 1:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3:o och 4:o.)

Lades till handlingarna.

Punkterna 5:o)—12:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13:o), angående biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet.

Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte, i likhet med hvad för åren 1904—1909 ägt rum, för år 1910 till *biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet* på extra stat anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

Angående biträde inom civildepartementet vid beredning af ärenden rörande försäkringsväsendet.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr Tengdahl. Herr talman, mina herrar! Må det ursäktas en ung man, som icke är inne i civildepartementets hemligheter, om han uttalar en stilla undran öfver lämpligheten och behöfligheten

Angående
biträde inom
civildeparte-
mentet vid be-
redning af
ärenden rör-
ande försäk-
ringsväsendet.

(Forts.)

af detta anslag. Hvad innebär detta anslag egentligen? Jo, det innebär, för så vidt jag kan se, att man för föredragning af icke extra, en eller annan gång förekommande, utan löpande ärenden från ett här på platsen varande ämbetsverk engagerar en särskild person i stället för att anmoda någon från verket i fråga att lämna behöfliga upplysningar. Detta förhållande anser jag vara något högst betänkligt icke blott därför, att det innebär en utgift för staten, utan det värsta är, att man tillskapar en dualism, som verkar försinkande på ärendenas behandling, och denna dualism har gjort sig gällande på det sättet, att ärenden hafva blifvit försinkade i årtal på grund af olika åsikter hos försäkringsinspektionen och den extra censorn öfver inspektionen. Skall man nu ha en sådan misstro mot våra ämbetsverk, att man tillsätter särskilda föredragande för deras egna löpande ärenden, så kan man ju misstro äfven dessa speciella föredragande och tillkalla sakkunniga i det oändliga. Det finnes sannerligen icke någon brist på sportelhungriga tjänstemän, som vilja tjänstgöra som auktoriteter, hvilka mot riklig ersättning och på ett mer eller mindre elegant sätt äro villiga att slå ihjäl hvarandras utlåtanden.

Det icke minst betänkliga här är emellertid personvalet. Det förefaller mig, som om det äfven för en mycket stor äregirighet vore en tillräckligt stor uppgift att väl sköta ett läroverk på, om jag minnes rätt, 400 elever. Detta är den tjänst, som den extra censorn öfver försäkringsinspektionen eljest har att sköta, och oakadt denna extra censor, professor Lindstedt, har tjänstledighet från en god del af sin professorstjänstgöring för att sköta sitt rektorsämbete, har han ändock tid att sköta icke mindre än tre aflönade sysslor. Jag ser i detta nära nog en typ af tjänstemän, som aldrig kunna slå under sig tillräckligt mycket.

Jag hemställer om afslag å det ifrågavarande anslaget såsom obehöfligt, då vi hafva försäkringsinspektionen här på platsen. Det vore ett annat förhållande, om försäkringsinspektionen låge i Malmö eller i Haparanda.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke inlåta mig på att svara något på hvad den siste ärade talaren yttrade om personvalet. Jag vill endast säga, att sådana yttranden måste bero på fullkomlig okunnighet hos honom om den mans duglighet och kapacitet, om hvilken han talar. Däremot skall jag bedja att få yttra några ord i själva frågan.

Jag kan icke tänka mig, att denna kammare skulle på ett så löst utkastadt yttrande, som den ärade talaren fällt, vilja slopa ett anslag, som Riksdagen efter mogen pröfning under flera år beviljat.

Det var vid framläggandet af de senaste försäkringslagarna bestämmdt framhållet, att Kungl. Maj:t ansåg sig behöfva ett sådant biträde inom civildepartementet. Riksdagen fann också detta riktigt och har sedan alltid beviljat anslag därtill.

Man kan fråga, hvarför det behöfves en försäkringstekniker för

att lämna Kungl. Maj:t upplysningar; hvarför det då icke äfven behöfves en järnvägstekniker, en elektriker o. s. v. Orsaken är den, att i öfriga verk, som lyda under civildepartementet, såsom järnvägen, posten, telegrafan, de rent tekniska frågorna afgöras af de underlydande verken. Sådana frågor komma nästan aldrig upp till Kungl. Maj:t. Då så sker, får Kungl. Maj:t anlita särskilda sakkunniga för att pröfva dem. Men beträffande försäkringsinspektionen är detta ytterst svårt. Här är det en mängd rent tekniska frågor, som oupphörligt komma upp till Kungl. Maj:t, och som fordra en alldeles speciell och mycket stor teknisk insikt. Försäkringsinspektionen har för öfrigt icke blott att yttra sig öfver dessa ärenden. Öfver en mängd svåra pensionsfrågor får denne tekniker afgifva yttrande och likaså öfver en mängd frågor, som komma från Riksförsäkringsanstalten. Det är ärenden från alla områden, öfver hvilka han får yttra sig. Försäkringsväsendet, mina herrar, är väl en så viktig fråga, att just där, om någonstädes, Kungl. Maj:t måste vara viss på att hafva den allra bästa kraften till sitt förfogande, och just i detta fall har Kungl. Maj:t lyckligtvis den bästa kraften och icke någon »sportelhungrig tjänsteman».

*Angående
biträde inom
civildeparte-
mentet vid be-
redning af
ärenden rör-
ande försäk-
ringsväsendet.*

(Forts.)

Herr Persson i Tällberg: Herr Tengdahl uttalade en stilla undran öfver detta anslag, och det må han ju göra, men han synes icke hafva något annat egentligt skäl för sitt afslagsyrkande än själfva personvalet, hvilket han icke tycker om. Statsutskottet kan icke ingå på sådana frågor, det måste jag säga herr Tengdahl. Så snart behof visat sig af ett sakkunnigt biträde, måste man tillkalla ett dylikt. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Tengdahl: Herr statsrådets och chefens för civildepartementet yttrande har icke öfvertygat mig.

Herr statsrådet säger, att man behöfver en särskild föredragande, och därtill genmäler jag, att vi ju hafva denna »eminenta förmåga», som statsrådet behöfver till hjälp, i öfverdirektören för försäkringsinspektionen, som ju har sin ämbetslokal endast ett par stenkast från Kungl. Maj:ts kansli, och hvilken säkerligen är villig att lämna de upplysningar, som herr statsrådet kan behöfva rörande de ärenden, som komma från honom. Hvad beträffar andra ärenden, antager jag, att de icke äro vidlyftigare, än att behöfliga ytterligare yttranden kunna betalas per styck.

Men om man för löpande ärenden från ett här på platsen varande ämbetsverk engagerar en speciell föredragande, kan också herr civilministern och andra statsråd skaffa sig speciella föredragande för dylika ärenden från andra ämbetsverk, och då komma vi därhän, att vi för hvarje ämbetsverk få en generaldirektör A som afgifver yttranden, och en generaldirektör B, som slår ihjäl A:s yttranden.

Det är klart, att statsutskottet icke kunnat yttra sig om personfrågan, men att statsrådet kunnat välja en lämpligare person

Angående
biträde inom
civildeparte-
mentet vid be-
redning af
ärenden rör-
ande försäk-
ringsväsendet.

(Forts.)

än denne man, som förestår ett af våra största och viktigaste läroverk. Tydligt är, att om han också icke alldeles försummar sin tjänst vid tekniska högskolan så måste dock denna tjänst komma att lida af, att regeringen tillåter honom att vid sidan af densamma sköta tre aflönade tjänster. Detta säger jag såsom varande själf i någon mån tekniker och lifligt intresserad af att den tekniska undervisningen i vårt land skall stå så högt som möjligt. Denna undervisning kan icke stå så högt, som jag önskar, därest tekniska högskolans rektor skall inrangeras bland vanliga sporteljägare.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen gifna propositioner på de under öfverläggningen framställda yrkan- dena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 14:o)—16:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 18:o)—37:o).

Hvad utskottet i dessa punkter hemställt, biföll kammaren.

Punkten 38:o), angående anläggning af hospital i Östersund m. m.

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.

Kungl. Maj:t hade under förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen dels att för uppförande af ett nytt hospital å Frösön invid Östersund å det till statsverket indragna majorsbostället $\frac{8}{13}$ mantal Öhnet n:r 1 jämte $\frac{2}{13}$ mantal Mjälle n:r 3 bevilja ett anslag af 2,308,500 kronor och däraf på extra stat för år 1910 anvisa 150,000 kronor, dels ock medgifva, att hemskiftet till förenämnda majorsboställe finge från den 14 mars 1910 upplåtas till nämnda hospital för att för dess räkning disponeras.

I sammanhang därmed hade utskottet till behandling förehäft en inom Andra Kammaren af herr *Ahlstrand* väckt motion, n:r 101, däri föreslagits, att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om beviljande af anslag till ett nytt hospital å Frösön, besluta, att det föreslagna hospitalet skulle förläggas till Umeå eller lämplig plats i denna stads närhet, samt hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande af kostnadsförslag till sådan anläggning.

Utskottet hemställde, a) att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

b) att herr Ahlstrands ofvanberörda motion ej heller måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan i mom. a) föredragits, anförde

Chefen för civildepartementen herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som nu föreligger, här, och som af statsutskottet afstyrkts, utgör en länk i de många och omfattande åtgärder, som under senare åren genomförts och planerats för ordnandet af sinnessjukvården i riket. Dessa åtgärder hafva sitt ursprung i den utredning som medicinalstyrelsen år 1902 framlade i ämnet, och många af herrarna erinra sig säkerligen, hvilka upprörande förhållanden som genom denna utredning bragtes i dagen. Det visade sig, att dessa olyckliga människor mycket ofta här i landet lefde under ytterst beklagansvärda förhållanden, att de blefvo utsatta för rent upprörande vanvård och att, på grund af den svårighet man hade att i fattiga hem vårda dem, äfven deras omgifning utsattes för många obehag och äfven för faror. Det konstaterades äfven, att i ett stort antal fall inträffat, att personer som iråkat sinnessjukdom, och som, om de mycket snart kunnat komma till någon vårdanstalt, kunnat bli friska, på grund af denna oriktiga och dåliga behandling blifvit obotligt vansinniga.

På grund af dessa och andra förhållanden, som medicinalstyrelsen redogjorde för, påyrkade styrelsen snabba och omfattande kraftåtgärder, mycket dyrbara åtgärder, hvarigenom man skulle försöka att i den närmaste framtiden bereda vård på verkliga hospital och dylika anstalter för åtminstone det stora flertalet af sinnessjuka. Man kan väl med allt skäl säga, att sällan har en vädjan gjorts till Riksdagen, som från Riksdagens sida besvarats med större öppenhärtighet, frikostighet och offervillighet än denna. Man kan utan öfverdrift säga, att det är en storartad och hedrande bragd i svenska Riksdagens historia dessa storartade penningeupoffringar, som Riksdagen ansett sig på ganska kort tid kunna underkasta sig, för att dessa olyckliga samhällsmedlemmar må kunna få tillbörlig vård. Och Riksdagen och Kungl. Maj:t ha nästan orubbadt följt den plan, som medicinalstyrelsen framlade trots dess dyrbarhet. Medicinalstyrelsen ansåg, att behovet af vårdanstalter skulle fyllas mellan åren 1902 och 1912 genom, dels att man tillökade och tillbyggde redan befintliga hospital och dels därigenom, att man byggde åtskilliga nya sådana. Medicinalstyrelsen ifrågasatte tre nya hospital på hvartdera 800 platser och ett på 400. Styrelsen framlade äfven förslag om, hvar dessa nya hospital skulle ligga, och detta skedde ingalunda godtyckligt, utan styrelsen framhöll med allt skäl, att man icke, fastän det blefve billigare, kunde slå ihop alla till en stor centralanstalt, utan att man måste se efter behovet på olika orter för att kunna bedöma, hvar ett hospital skulle vara beläget. Det är en ganska bekymmersam sak,

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

då en vansinnig från ett fattigt hem skall föras till ett hospital och resan är lång, ty ofta fordras det icke endast en, utan två eller tre personer, som följa honom. Är resan lång, är det många tågombysten, fordras det nattlogi på vägen, är en sådan resa förenad med stora kostnader och svårigheter. Skulle man lägga alla hospitalen i hjärtat af riket i närheten af hufvudstaden, är det säkert, att man i mycket ringa grad komme att afhjälpa bristen på hospitalsvård, enär de fattiga i så fall icke skulle kunna komma dit. Medicinalstyrelsen föreslog därför att i första hand skulle skyndsamt uppföras ett hospital i Dalarne — det är Sätters, som snart är färdigt. I andra rummet skulle uppföras ett stort hospital i Småland — det är Västerviks, som är under byggnad, och i tredje rummet ett i öfre Norrland. Samtidigt påyrkade medicinalstyrelsen, att i Stockholmstrakten skulle uppföras ytterligare ett hospital med plats för 800 personer.

Nu har statsutskottet afstyrkt förslaget. Jag kan ju säga, att det skett på sådant sätt, att hvarken jag eller regeringen bör i något afseende taga oss illa däraf. Utskottet har nämligen icke på något sätt underkänt, utan synes tvärtom hafva behjärtat de principer, som hittills följts af Kungl. Maj:t och Riksdagen. Utskottet har blott blifvit bekymradt för de stora kostnader, som skulle förorsakas af detta förslag och på grund däraf önskat uppskof och ytterligare utredning. Utskottet kunde möjligen vänta, att jag skulle finna mig i utskottets afstyrkande — det kan synas ej vara så farligt, om en sådan sak uppskjutes på något år. Men förhållandet är det, mina herrar, att de synpunkter, på hvilka utskottet grundar sitt afslagsyrkande, hafva — såsom utskottsledamöterna nog sett utaf mitt anförande till statsrådsprotokollet — icke varit för mig främmande, utan de hafva noga pröfvats och synats af mig. Men trots detta har jag ansett det vara min plikt att tillstyrka detta förslag.

Utskottet finner, att det blir för dyrt att bygga detta hospital vid Östersund. Ja, det är ovillkorligen dyrt! Det skulle uppgå, såsom i propositionen omnämnes, till en kostnad för hvarje sjukplats af 5,299 kronor, under det att denna kostnad i fråga om hospitalsanläggningarna vid Säter och Västervik beräknats utgöra 3,178 och 3,458 kronor respektive. Men det är dock härvid att märka, att, om också här skillnaden i kostnaderna är betydlig, så har dock Riksdagen varit med om att bevilja anslag till andra hospital, som nästan varit lika dyra som det nu ifrågavarande. Så uppgingo dessa kostnader vid Lunds hospital — vi få då gå tillbaka till slutet af 70-talet — till 4,950 kronor och vid Uppsala hospitals mansafdelning, som anlades på 1880-talet, till 4,700 kronor. Det är således icke så orimligt mycket större kostnader, som det här är fråga om, och det blir därför icke heller så dyrt, som det vid första påseendet kan synas. Detta hindrar emellertid icke, att kostnaderna likväl måste betraktas såsom mycket höga. Och, som utskottet nog har sett, har jag bemödat mig om att söka nedbringa summan.

Den utväg, som härvid i första hand erbjuder sig, är att vidtaga så stora inskränkningar som möjligt, att stryka vissa anordningar eller göra dessa anordningar till en början mindre bekväma. Ja, det kan man göra. Men det är att »sticka hufvudet i busken!» Ty om man missgynnar ett hospital genom att sätta ned de fordringar, som böra ställas på detsamma, så komma dessa fordringar att förr eller senare göra sig så gällande, att man icke längre kan afvisa dem, och då blir vanligen deras tillgodoseende förenadt med relativt högre kostnader. Utskottet har icke heller, som jag kan finna, så mycket påyrkat, att man skall gå den vägen, och ej heller kan jag finna, att utskottet haft något att anmärka mot kostnadsberäkningarna, hvilka jag låtit sakkunniga granska, och angående hvilka jag inhämtat uppgifter senast i december.

Utskottet har tre skäl för sitt afstyrkande, af hvilka jag kan säga, att det första förstår jag icke, men de andra finner jag i högsta grad beaktansvärda, och just till dessa tror jag mig hafva tagit hänsyn. Utskottets första skäl för afslagsyrkandet är, att det »med skäl kan ifrågasättas, om ej kostnadsberäkningen verkställdt under en i berörda hänseenden särskildt ogynnsam tidpunkt och om ej förty en nedgång i prisen redan inträdt eller inom en ej alltför aflägsen framtid kommer att inträda, i hvilket fall ett uppskof med frågans afgörande lärer få anses väl betänkt». Jag säger, att jag förstår icke detta skäl! Jag har mycket funderat, och jag har verkligen frågat utskottets ledamöter, hvad de menat med detta. Jag för min del kan ej hysa förhoppning därom, att materialprisen och arbetslönerna skola gå ned ytterligare i landet under de närmaste åren. Om så skulle vara, att vi icke kommit öfver den ekonomiska krisen, utan att vi nu i stället gå till mötes en period, då det blir sämre ställdt med afseende å arbetslöner, ja då är det ingen olycka, att man utgått från de höga prisen, ty då göra sig de lägre prisen gällande vid entreprenaden, och då får man igen hvad man beräknat för högt. Det har händt vid hospitalsbyggnader åtskilliga gånger, att man utgått från för höga pris och att man sedan kunnat göra besparingar. Det är nog mycket bättre att göra det, mina herrar, än att göra upp våra beräkningar under tider, då priserna stått lågt. — Jag måste således säga, att detta utskottets skäl förstår jag ej.

Men så mycket mera senterar jag de andra skälen. Utskottet säger, att »utskottet kan ej underlåta att fästa uppmärksamheten därvid, att under alla förhållanden den föreslagna förläggningen orten för det nya hospitalet torde vara en af dem, där kostnaderna för byggnadsföretag äro högst uppdrifna». Det vill säga: utskottet uttalar sig bestämdt emot byggande af hospital i Jämtland. Detta är, om man nu verkligen skall tolka orden så, mycket att beklaga, därför att just i Jämtland bör detta hospital ligga, om man utgår från de principer, som hittills blifvit följda, och låter det i hvarje fall förefintligen behöfvet vara bestämmande, när det gäller att afgöra,

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Angående
anläggning af
hospitat vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

hvar ett hospital skall ligga. Den beräkning, som medicinalstyrelsen uppgjorde 1902, visade till fullo behovet af denna nya hospitalanläggning. Den visar, att för Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län, som skulle tillgodoses af det nya hospitalet, behovet af ytterligare platser utgjorde för det förra länet 130, för Västernorrlands 127 och för Jämtlands icke mindre än 189. Just i Jämtland är således det starkaste behovet med afseende å sjuksjukvård för handen. Vidare vågar jag påstå, att man, enligt min mening, icke kan finna — utredningen har för öfrigt visat det och utskottet har ej heller vederlagt det — man kan icke, säger jag, finna i öfre Norrland någon plats, där byggnadsförhållandena ställa sig billigare. Man skall komma ihåg, att man måste lägga dessa anstalter invid järnväg, man måste lägga dem invid eller i närheten af städer. Om man flyttar dem annorstädes, så kunna möjligtvis materialprisen ställa sig billigare, men man kan härvid gå miste om fördelen att använda kronodomäner och kan bli nödsakad att köpa marken, hvarigenom det hela ställer sig dyrare. Jag tror, därför, att man måste lägga, eller åtminstone att det är önskvärdt, att man lägger hospitalet i Jämtland. Och det måste, mina herrar, läggas i öfre Norrland och icke annorstädes äfven af andra orsaker. Jag tänker mig, att utskottet möjligen tänkt sig det förlagdt sydligare. Men det kan väl icke läggas sydligare, än t. ex. i Gäfleborgs län. Af dess förläggning där skulle ju först och främst följa nödvändigheten af långa järnvägsresor med ombyten af tåg; vidare skulle man där icke kunna disponera öfver lämplig kronodomän, och slutligen skulle man, om man förlade hospitalet i Gäfleborgs län, få i en inskränkt del af landet en mängd hospital, ett i Gäfle, ett i Stockholm, ett i Uppsala, ett i Säter och ett i Kristinehamn. Det är väl alldeles gifvet, att om det blefve så många hospital inom ett så begränsadt område, så skulle — så mycket som de stackars sinnessjukas antal tillväxer — dessa hospital blifva fullsatta af folk enbart från dessa trakter, så att det för norrländingarna icke skulle blifva någon plats öfrig, och nu rådande olyckliga förhållanden skulle alltså stå kvar.

Sedermera säger utskottet, att man borde taga i öfvervägande, om det ej vore lämpligt att bygga för ett väsentligt högre antal patienter än de 400, för hvilka anstalten är afsedd. Det är sant, att, om det bygges för ett större antal så ställa sig kostnaderna relativt billigare, men absolut taget blir det för staten dyrare. Men, mina herrar, hvad vore det för mening att i Norrland — i Jämtland eller Umeå eller hvar det kan blifva — nu bygga hospital för 800 patienter, då behovet endast gäller 400? Det är gifvet, att det i framtiden kan behövas ett så stort hospital, men hvarför skulle man nu göra en så stor utgift för att uppnå ett relativt billigare pris, då det först i framtiden kan uppstå behof af ökad utrymme? Jag tror, att ränteförlusten skulle uppväga ifrågavarande besparing.

Jag hoppas, att utskottets ärade ledamöter ej taga illa upp,

att jag talat om detta så utförligt — jag är tacksam för det välvilliga sätt, hvarpå utskottet behandlat propositionen. Jag vet emellertid icke, hvad jag på grund af statsutskottets betänkande skall göra, och jag beklagar, om därigenom verkligen denna beaktansvärda reform, för hvilken Riksdagen hittills visat sig hafva så öppet hjärta och så öppen hand, skjutes undan på detta sätt.

Jag tillåter mig därför uttrycka min lifliga förhoppning, att kammaren måtte komma ihåg, att här gäller det en viktig angelägenhet, en fattigmans sak och att kammaren därför ville låta betänkligheterna fara och bevilja anslaget.

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Det har redan blifvit framhållet, men jag kan likväl ej uraktlåta att upprepa det, att här föreligger en fråga, som Norrland länge väntat att få löst. Under min första riksdag 1900 var redan denna fråga på tal vid Riksdagen. Jag hade då äran instämma med en talare, en framstående representant på Stockholmsbänken, då fråga väcktes om en skrivelse till Konungen om utredning rörande hospitalsvården i riket. 1902 fick man denna utredning och man kunde däraf se det stora behof af hospitalsvård, som förelåg icke blott i sydliga delarna af landet, utan äfven i Norrland. 1904 afläts en förfrågan till dåvarande civilministern, huru länge man skulle vänta på att få den plan utförd, som redan var uppgjord. Då var det fråga om hospital i Säter. Jag hade då tillfälle påpeka, huru nödvändigt det var för Norrland att få hospitalfrågan ordnad. Ja, nu trodde man sig åtminstone vara framme vid målet. Man trodde redan i fjol, att den här frågan skulle framläggas för Riksdagen; men det sades då, att det var bristen på pengar, som gjorde, att den ej då kunde upptagas. Nu i år är frågan åter före, och då är statsutskottet färdigt att helt och hållet kullkasta det förslag, som blifvit framlagdt och som är på ett så tillfredsställande sätt motiveradt, frånsedt kostnadsberäkningarna.

Det viktigaste skäl, statsutskottet har för sitt afslagsyrkande, är kostnadsfrågan; det skulle blifva så orimligt dyrt att bygga uppe i Jämtland. Jag vill stanna vid denna fråga, jag har själf litet erfarenhet i fråga om byggnader och någorlunda reda på prisen å byggnadsmaterial och arbete. Men för att inte herrarna skola behöfva lita på mina egna uppgifter, har jag för några dagar sedan skrivit dels till en framstående byggmästare i Östersund och dels till en person, som säljer byggnadsmaterial, för att på så sätt få siffror att jämföra med den prisnotering, som finnes upptagen i förslaget. Kostnadsberäkningarna grunda sig nämligen på denna prislista, som finnes intagen i propositionen. Angående de däri upptagna prisen tillåter jag mig att säga, att de i många hänseenden förefalla mig ganska besynnerliga. Där står t. ex. upptaget för grund i kallmur 7 kr. i Säter, 10, i Västervik och 13 i Östersund. Den byggmästare, till hvilken jag skref, säger, att kostnaden för kallmur kan

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

där uppe i Östersund eller vid Öhnet å Frösön, där hospitalet skulle förläggas, icke uppgå till högre belopp än 10 kr. Men, säger han, om stenen skulle kunna få tagas ur Öhneberget, som ligger intill byggnadsplatsen, skulle kostnaderna kunna ännu ytterligare nedbringas. Jag vill betona, att när jag skref och bad om dessa prisuppgifter, sade jag uttryckligen ifrån, att personen i fråga icke skulle räkna för lågt, utan så, att han kunde stå för sina priser. Vidare står här för kvm. förstuguplaner af kalksten 7,50 kr. för Säter, 9 kr. för Västermik och 14 kr. för Östersund.

Jag förstår nu icke, hur man kommit upp till en så hög siffra för Östersund. De här beräkningarne måtte varit gjorda, innan man hade den stora anläggningen i närheten af Storsjön, nämligen vid Brunflo, som har till uppgift att förädla kalksten, hvilken finnes godt om i Jämtland. Är det så, att priset där är något högre än på andra orter — hvilket jag icke känner till — så är det i alla fall säkert, att materialet är så mycket bättre. Denna fabrik har haft leveranser till flera byggnader här i Stockholm och skall nu leverera för cirka 6,000 kronor till gamla riksdagshuset, som håller på att renoveras. — Hur man nu kunnat komma till sådana siffror som 7,50 kronor för Säter och 14 för Östersund, det förstår jag som sagdt icke.

Så komma vi till murtegel, 3" × 6" × 12", som inmuradt uppgifves kosta per tusen 66 kronor i Säter, 70 i Västermik och 90 i Östersund. Den beräkningen är väl gjord, förän de två stora tegelbruken vid Storsjön kommo till. Förut var teglet mycket dyrt i dessa trakter, men nu finnas två stora anläggningar, som tillverka, den ena 2 1/2 miljoner tegel och den andra 2 miljoner per år. Det är gifvet, att, sedan sådana anläggningar tillkommit, priserna bli något billigare, och säkert är, att tegel af den uppgifna storleken kan levereras vid byggnadsplatsen för 46 kronor per tusen. Är det då möjligt, att själfva inmurningen jämte sand och kalk kan uppgå till 44 kronor per tusen och således det hela till 90 kronor? Det är icke rimligt. Faktiskt är, att själfva murerarbetet kostar i Östersund 60 öre i timmen, men i Stockholm 65 öre. Det är alltså billigare i Östersund än här. Och att det då skulle vara så mycket billigare i Säter än i Stockholm, kan jag icke heller fatta.

I tabellen är vidare priset på slamning å tegelmur satt till 35 öre per kvm. i Säter och Västermik samt till 60 öre i Östersund. Samme byggmästare, som jag förut citerat, säger, att detta arbete kostar 35 öre per kvm. äfven i Östersund, således detsamma som i de båda andra städerna.

Så kommer man till en post här i tabellen, som heter »Luft 1,20 × 2,40 m., fönsterkarm' med ytter- och innanbågar, vanligt B-glas samt vanliga beslag», och den är upptagen till 40 kronor för Säter, 48 för Västermik samt 60 för Östersund. Enligt de siffror, som jag förskaffat mig, skulle denna post icke heller för Östersunds del uppgå till mera än 35 å 40 kronor eller ungefär detsamma som för Säter.

I tabellen är så priset för järnbalkar satt till 12 öre per kilo för Säter, 13 för Västervik och 18 för Östersund. Den sista siffran förstår jag, men hur det går att i Säter få inlagda i husen järnbalkar för 12 öre per kilo, är för mig alldeles ofattbart. Järnbalkar äro ungefär lika dyra, på hvilken plats som helst utefter kusten, och det är således blott fraktkostnaden från hamnen till byggnadsplatsen, som åstadkommer prisskillnaden. Och frakten kostar till Säter ungefär lika mycket som till Östersund. Från Sundsvall till Östersund kostar den 78 öre pr hundra kilo. Att under sådana förhållanden kostnaden för järnbalkar skall bli hela 6 öre mindre i Säter än i Östersund, är enligt min mening alldeles otänkbart.

Det är redan så mycket sagdt från statsrådsbanken i denna sak, att jag för min del icke har mycket att tillägga. Jag tycker, att så goda skäl blifvit framhållna gentemot statsutskottets mening, så att denna kammare borde beakta dem. Jag vill säga, innan jag slutar, att man må taga i betraktande, att det i fråga om sennesvaga människor gäller, att ju längre man sparar med en god vård, desto mera omöjligt är det för dem att få bot. Men ju förr de erhålla god hospitalsvård, dess större äro utsikterna, att de skola bli friska. Är det icke då en bjudande plikt att ordna dessa saker så fort som möjligt? Att här pruta tror jag icke kan vara lämpligt.

Nu kanske man menar, att, eftersom det är så billigt att bygga i Säter, man skulle lägga hospitalet för Norrland också där. Detta är icke rimligt, ty hvad skulle då sydsvenskarna säga? I konsekvens härmed borde alla andra hospital ha förlagts på den billigaste platsen, men icke skulle sydsvenskarne ha varit nöjda med detta. Utan det riktigaste är väl, såsom redan framhållits, att lägga hospitalen här och hvar i landet på mera centralt belägna platser, där goda kommunikationer finnas. Det är orimligt, att man skall resa från Norrbotten till mellersta Sverige med de sinnessjuka, och det är icke nog med de resor, som göras af de stackars människor, som skola intagas på hospital, utan man får äfven taga hänsyn till att det kan vara välgörande och jag tror i många fall nödvändigt, att deras anhöriga en och annan gång se till dem.

Hur jag än betraktar saken, kan jag, herr talman, icke annat än af intresse för densamma och med förhoppning om att denna kammare icke behandlar frågan med så kall hand, som statsutskottet har gjort, anhålla att få yrka bifall till den kungl. propositionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet, ber jag att få ange de skäl, som för mig varit bestämmande för afstyrkande af Kungl. Maj:ts framställning, och hvilka jag tror i hufvudsak sammanfalla med utskottets.

Det är ju alldeles klart, att det är en angelägenhet af synnerligen ömmande art, som här är i fråga. Men utskottet har ju den

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

plikten att se till, att icke statsverket alldeles oskäligt betungas med utgifter och att man för ett anslag får största möjliga valuta. När vi då skulle granska detta ärende, funno vi, att det ifrågasatta hospitalet för 400 patienter skulle kosta 2,298,515 kronor, medan de senast af Riksdagen beslutade och för 800 patienter afsedda hospitalet kostat: i Säter 2,556,300 kronor och i Västervik 2,766,498 kronor.

Då vi veta, att antalet sinnessjuka i landet är synnerligen stort, måste den frågan uppstå sig, huruvida icke för en sådan summa som den nu ifrågasatta lämpligen kunde beredas rum för ett större antal patienter än 400. Vi hade också, då vi behandlade detta ärende, anledning att se på de närmast följande punkterna.

Vi kunde då icke undgå att lägga märke till att det exempelvis i punkt 40 är fråga om ett anslag på 268,100 kronor för anordnande af elektrisk belysning och värmeledning m. m. vid Vadstena hospital. I nästa punkt har Kungl. Maj:t föreslagit ett anslag af 195,300 kronor för uppförande af en tvättstuga vid Lunds hospital. Detta är ju summor så otroligt höga, att man måste fundera öfver, om man icke möjligen för dessa penningar skulle kunna få större valuta.

Skälen till att Östersunds hospital skulle komma att kosta så mycket befunnos vara två. Som ett första skäl angåfvos af departementschefen och de olika myndigheter, som blifvit hörda i ärendet, dyra materialier och höga arbetspriser.

Jag anser för min del, att af det anförande, som nyss hållits af herr Olofsson, det framgår alldeles tydligt, att de kostnadsberäkningar, som ligga till grund för den kungl. propositionen, icke äro så tillförlitliga och ej af den art, att man på dessa kan bygga ett riksdagsbeslut. Jag har också privat skaffat in en del sifferuppgifter angående kostnadsberäkningarna, som äfvenledes peka i den riktningen, att de priser som äro anförda i den tabell, som herr Olofsson kritiserade, äro alldeles ofantligt högt uppdrifna öfver hvad motsvarande priser äro t. ex. i Stockholm, och det synes mig därför som sagdt omöjligt att lägga sådana siffror till grund för ett Riksdagens beslut.

Det andra skälet, som gör att hospitalsanläggningen i Östersund blir förhållandevis så dyr, är, att det alltid, när det gäller dylika anläggningar, är proportionsvis dyrare att bygga i liten skala än i stor. Kostnaderna för ekonomi- och administrationsbyggnaderna för öfverläkarens bostad och åtskilliga andra byggnader bli i allt väsentligt desamma, om man bygger för 800 eller för 400 patienter. Och då kostnaderna för dessa byggnader uppgå till mycket höga belopp, öfver 600,000 kronor, anser jag, att man bör undersöka, om icke möjligen ett hospital kunde uppföras på en sådan plats, att det skulle kunna hysa 800 patienter.

Nu tyckas jämtlandsrepresentanterna — det visade den föregående talarens anförande och jag har enskildt erfarit detsamma — uppfattat utskottets motivering så, som om Jämtland, för den

händelse Riksdagen bifaller utskottets förslag, skulle vara utom täflan, när det gäller att få till stånd ett större hospital. Detta framgår emellertid ingalunda af utskottets betänkande eller af dess motivering, utan, såvidt jag kan se, förefinnes lika stor anledning för jämtlendingarne att förvänta, att Östersund skall komma i åtanke, äfven om Riksdagens beslut skulle gå i samma riktning som utskottets.

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

För min personliga del ber jag emellertid att få tillägga, det jag funnit flera skäl tala för att Östersund icke skulle vara den lämpligaste platsen för ett hospital.

Det har anförts många sådana skäl i den utredning, som i ärendet ävägabragts. Först och främst trafikförhållandena. Alla de patienter, som skulle komma från de nordligaste delarna af landet, skulle icke komma fram till Östersund på dagen, utan måste öfvernatta i Bräcke. Och det är icke lämpligt. Ungefär hälften eller åtminstone fjärdedelen af de patienter, för hvilka hospitalet är beräknadt, skulle sålunda icke ha direkt tågförbindelse med Östersund. Det blefve också ett resande fram och tillbaka för patienterna från nordligaste Sverige.

Vidare har det påvisats, att särskildt posten *kol* — hvilken spelar en stor roll — skulle springa upp till mycket högre belopp i Östersund än hvad fallet skulle blifva, om man valde en sydligare förläggningssort. Detta framgår också af den verkställda utredningen.

Det har vidare framhållits, att det är en två kilometer lång, ganska backig väg, som från Östersund leder till den plats, där hospitalet skulle förläggas.

Så kommer ännu ett skäl, som herr statsrådet icke tyckes ha uppmärksammat, och det är, att äfven om man lägger ett hospital för 400 patienter i Östersund, blir i alla fall hela behovet icke tillgodosedt. Ty alla de patienter, som enligt beräkning skulle förläggas till ifrågavarande hospital skulle icke därstädes kunna erhålla plats, utan 46 patienter finge ändock söka inträde på ett sydligare beläget hospital, i så fall antingen i Säter eller något i Stockholmstrakten.

Under alla förhållanden tror jag, att utskottet haft synnerligen goda skäl för den uppfattningen, att man måste se till, om det icke kan gå för sig att för denna summa på nära 2 $\frac{1}{3}$ miljoner kronor kunna bygga ett hospital för ett större antal patienter än det här ifrågasatta, vare sig i Östersund eller annorstädes. Jag vädjar ännu en gång till dem, som ha en känsla för nödvändigheten att tillse, att de uppgjorda kalkylerna äro riktiga, och frågar: kunna vi, sedan herr Olofsson i Digernäs punkt för punkt påvisat, att den utredning, hvarpå Kungl. Maj:ts kostnadsberäkningar grunda sig, i vitala delar icke öfverensstämmer med de verkliga förhållandena däruppe, kunna vi efter detta bifalla Kungl. Maj:ts förslag?

Jag för min del ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

Herr Kjellberg: Efter de anföranden, som här hållits af herr statsrådet och chefen för civildepartementet och herr Olofsson i Dignäs, har jag egentligen icke mycket att tillägga. Men måste — det erkänner jag i likhet med den siste talaren — naturligtvis taga hänsyn till beskaffenheten af de kostnadsberäkningar, som äro uppgjorda, särskildt med tanke på hvad den ärade representanten på jämtlandsbänken yttrade. Men man nödgas å andra sidan taga hänsyn till det gång på gång framhållna, trängande behovet af vård för våra sinnessjuka. Den 1 februari detta år utgjorde antalet exspektanter, d. v. s. inträdessökande vid hospitalen, öfver 2,400. Således, om de båda hospitalen i Säter och Västervik vore färdiga skulle de dock endast kunna härbergera två tredjedelar af detta expektantantal. Där-af synes ju, att behovet är verkligen trängande. Och man får icke undra på, om befolkningen i Norrland känner sig åsidosatt, då ett enhälligt statsutskott har afstyrkt nu föreliggande kungliga proposition. Jag medgifver, att de siffror, som herr Olofsson i Dignäs här har framlagt, visa hän på, att kostnadsfrågan verkligen icke är till fullo utredd. Men å andra sidan stämma ju de af honom lämnade uppgifterna öfverens med ett yttrande af herr civilministern, då han sade, att det vore bättre att beräkna byggnadskostnaderna under dyra tider, då priserna äro höga, och sedan kunna göra besparingar, än att uppgöra kostnadsberäkningar, då priserna stå lågt, och blifva utsatt för oangenäma öfverraskningar efteråt.

Det finnes en utväg, som icke blifvit anförd, att nedbringa den beräknade kostnaden per sjukplats, och det är, att utvidga själfva hospitalsbyggnaden utöfver den nu angifna planen, utan att behöfva öka storleken på administrations- och ekonomibyggnaderna, som äro så tilltagna, att de kunna räcka för ett större antal patienter än hvad här blifvit uppgifvet.

Jag måste lika med herr civilministern erkänna, att det blir mycket svårt för Kungl. Maj:t och för medicinalstyrelsen att veta, huru man skall förfara, om denna hemställan afslås af Riksdagen. Det är visserligen alldeles klart, att det kan återstå för medicinalstyrelsen att göra en ny kostnadsberäkning. Men det kan väl näppeligen komma i fråga, att medicinalstyrelsen efter den utredning, som genom styrelsens försorg blifvit gjord, skall föreslå annan anläggningsort för ifrågavarande hospital.

Jag medgifver, att trafikförhållandena däruppe icke äro ideala. Men om man betraktar kartan, kan man icke neka, att Östersund för de landsdelar, som äro i fråga ovillkorligen erbjuder det lämpligaste läget just i betraktande af dessa landsdelars utsträckning.

Jag förstår mycket väl, att denna viktiga fråga nu kommit i ett högst bedröfligt läge. Men, herr talman, med kändedom om det ytterst trängande behov, som här föreligger med hänsyn till sinnessjukvården i vårt land, måste jag, trots det att ett enhälligt statsutskott afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, be att få instämma i det yrkande, som gjorts af herr Olofsson.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Ja, herr talman, jag skall blott be att få yttra några få ord med anledning af herr Rydén's anförande.

Han sade, att det nu blifvit påvisadt, att den kostnadsberäkning, på hvilken Kungl. Maj:t grundat sin framställning, är otillförlitlig. Det förefaller mig ändock, som om detta skulle vara ett bra hårdt omdöme. Det är visserligen sant, att herr Olofsson i Digernäs här kommit med åtskilliga andra prisuppgifter. Men det synes mig ändock, som om jag verkligen skulle kunna säga: Hvad mera hade jag kunnat göra för att undersöka, om kostnadsberäkningen varit riktig, än hvad jag gjort? Det framgår af den kungliga propositionen, att jag icke enbart litat på de uppgifter, som lämnats af en så erfaren arkitekt som hofintendenten A. Kumlien, utan anmodat öfverintendenten Carl Möller att afgifva yttrande i ärendet. Så fort han fick se kostnadsberäkningen, sade han: den är antagligen alldeles orimligt för hög. Men sedan han undersökt saken närmare, afgaf han ett utlåtande, där det i slutet heter: »Af det anförda torde framgå, att jag ej vågar föreslå någon nedsättning i de beräknade kostnaderna». Men jag nöjde mig icke ens med detta, utan skref till och med till länsstyrelsen i Östersund och bad denna införskaffa uppgifter å nu gällande materialpris i Östersund. De från länsstyrelsen inkomna uppgifterna syntes gifva vid handen, att de i förslaget beräknade kostnaderna icke kunde anses för höga.

Således har jag gjort hvad på mig kunnat ankomma för att undersöka, huru det verkligen förhöll sig med kostnadsberäkningen. Därjämte — jag upprepar det — om de gjorda beräkningarna skulle visa sig vara för högt tilltagna, är detta ju en sak, som kommer staten till godo vid de blifvande entreprenaderna rörande ifrågavarande hospitalsanläggning. Och jag ber herrarna vara öfvertygade om, att nog skall jag beflita mig om att inskräpa hos vederbörande att iakttaga den största sparsamhet härvidlag.

Herr Rydén sade vidare, att jämtlänningarna icke borde misströsta, äfven om denna framställning skulle blifva afslagen, ty de kunde ju alltid sedermera täfla med andra orter om anläggande af ett större hospital, och då kunde ju detta bli förlagdt i Östersund. Men på samma gång uppträdde herr Rydén och åberopade en del skäl, som talade mot den nu ifrågasatta hospitalsanläggningen i Östersund. Han anförde bl. a., att det skulle vara en lång och backig väg, som från Östersund ledde till platsen för det föreslagna hospitalet, att det skulle blifva långa och besvärliga resor för patienterna o. s. v. Sådana skäl kan man ju uppleta, hvar helst man vill lägga ett hospital.

Vidare sade herr Rydén, att jag icke skulle ha beaktat, att äfven om man beslöt bygga detta hospital, det där icke skulle finnas tillräckligt med platser ens för de patienter från öfre Norrland, för hvilka det närmast vore afsedt. Ja, det har jag visst beaktat, och det finnes uttryckligen omnämndt i mitt anförande till statsrådsprotokollet.

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

Men, mina herrar, kommen ihåg, att de siffror, vi röra oss med, äro från 1902, och sedan den tiden har beklagligtvis antalet sinnessjuka betydligt ökats. Här är blott fråga om att till år 1912 få till stånd sådana anordningar, som kunna tillgodose det allra yttersta behovet af vård åt sinnessjuka. Och detta behof, herr Rydén, skulle icke kunna tillgodoses genom anläggning af denna nya vårdanstalt, utan det erfordrades äfven utvidgning af de gamla. Därtill kommer, såsom förut här har framhållits, att om det också i många ja, de flesta fall är ytterligt riskabelt och svårt att föra sinnessjuka långa vägar, så finnes det andra klasser af sinnessjuka, mera stillsamma och lugna, i fråga om hvilka det icke erbjuder den ringaste betänklighet att föra dem öfver hela Sverige, om så skulle behövas. Och många af dem äro i sådan ekonomisk ställning, att man icke behöfver taga hänsyn till, om de måste forslas lång väg för erhållande af hospitalsvård. Man behöfver därför icke i detta fall räkna med alla de 446.

Herr Rydén: Blott ett par ord. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade i sista delen af sitt anförande, att det vore endast 400 platser, som däruppe i landet behöfdes för vård af sinnessjuka, och han frågade: hvarför skola vi då bygga ett hospital, med flere platser än just dessa 400? Gent emot detta ber jag att få säga, att det, såsom jag påvisat, redan är konstateradt, att behof finnes i öfre Norrland af ett hospital för 446 patienter.

Vidare påstod herr statsrådet, att om vi på grundvalen af dessa uppenbarligen för högt beräknade kostnader fattade beslut om ifrågavarande hospitalsanläggning, vi gifvetvis skulle ha tillfälle att göra besparingar vid uppgörelserna om entreprenad. Ja, jag undrar ändock, om det icke är så, att när entreprenörerna skola uppgöra sina kostnadsberäkningar och bestämma de belopp, kring hvilka deras anbud skola röra sig, de känna sig ha en stark vägledning och en mycket god fingervisning i det för företaget fastställda kostnadsförslaget. Jag befarar därför, att det är allt för sangviniskt att tro, att man på detta sätt kan förvänta några större besparingar.

Herr civilministern påvisade vidare, att han vändt sig till öfverintendenten Möller och inhämtat hans yttrande öfver de uppgjorda kostnadsberäkningarna. Jag skall be att få komplettera det referat, herr civilministern gjorde af öfverintendenten Möllers uttalande med att uppläsa en punkt däri: »Och för det 4:o) — och viktigaste — säger han — byggnadskostnaden för patient ställer sig alltid väsentligt högre för ett mindre antal patienter än för ett större, och detta emedan öfverläkarbostaden, administrationsbyggnaden, ekonomibyggnaden, bageriet, ångpannehuset, verkstadsbyggnaden, huset för yttre betjäning, vatten- och afloppsanläggning och delvis äfven värmeledning och belysning kräfver i det närmaste samma kostnad vare sig patientantalet är 400 eller 800.» Detta är en synpunkt, som öfverintendenten Möller också framhållit.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då denna sak på det närmaste rör den ort, hvars högsta administrativa styresman jag satts att vara, är det alldeles gifvet, att jag är lifligt intresserad däraf. Men det är icke blott detta intresse, som föranleder mig att taga till ordet, utan äfven ett mera allmänt.

Här är redan förut framhållet, att vården af de sinnessjuka är en sak, som Riksdagen på ett förtjänstfullt sätt tagit om hand. Antalet sjukplatser har således på det sista årtiondet genom Riksdagens frikostighet blifvit väsentligen ökad. Detta är erkänt och jag erkänner det också.

I den plan för ordnande af denna angelägenhet, som uppgjorts af medicinalstyrelsen och här redan omnämnts, ingick, bl. a., att under 1908 skulle anläggas ett hospital för 400 patienter i öfre Norrland. Men vid 1908 års riksdag framlades icke något förslag därom. Anledningen härtill var, att saken skulle anstå, därför att det som man sade var ännu nödvändigare att få fram tuberkulosfrågan och erhålla anslag till de så oundgängliga tuberkulosanstalterna. I år har emellertid hospitalsfrågan kommit upp. Men nu afvisas det föreliggande förslaget. Och det framgår af ärendets behandling i utskottet, att det egentligen är sparsamhetssynpunkten, som härvidlag kommit till beaktande. Men är detta den enda synpunkt, som bör läggas på denna sak, och är det den rätta synpunkten? — det frågar jag.

Jag vill icke närmare inlåta mig på kostnadsberäkningarna. Jag håller emellertid före, att de äro uppgjorda under en tid af höga konjunkturer; men konjunkturerna äro nu i nedgående. Och jag tror, att åtskilliga omständigheter, som äro af betydelse för bedömande af denna kostnadsfråga, icke varit nog beaktade vid de förfrågningar, som i denna sak senast gjordes hos länsstyrelsen i Östersund. Men om det nu är så, att priserna i verkligheten komma att ställa sig lägre än de beräknade, hvilket jag tror, att de i många stycken skola göra vid blifvande entreprenader, kommer ju detta förhållande att visa sig däri, att det beviljade anslaget blir fullt tillräckligt, ja, att man t. o. m. kan hoppas, att det blir något öfver. Och detta kan väl ej vara annat än tillfredsställande. Det har verkligen inträffat vid några tillfällen. Särskildt har jag mig bekant två fall, då medicinalstyrelsen återbetalt öfverskott, som uppstått därigenom, att entreprenadsumman understigit det belopp, som varit beräknadt. Och det skulle möjligen vara att hoppas äfven härvidlag, såsom herr civilministern framhållit.

Men för öfrigt har vid förut uppförda hospital, såsom redan är framhållet, kostnaderna i åtskilliga fall gått till lika höga belopp, som här. Det har i den delen redan nämnts några siffror. Jag vill påpeka en än högre siffra, än de nämnda, som finnes meddelad i den kungliga propositionen. Vid en nybyggnad af hospitalet i Lund ko-

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

stade nämligen hvarje plats omkring 5,700 kronor, således vida öfver det som här ifrågasattes; — *men det var i Lund det hospitalet låg.*

Nu vill jag säga, att behofvet af hospitalsplatser där uppe i Norrland är i hög grad trängande. Jag har själf varit i tillfälle att konstatera detta. Sälunda kan jag t. ex. nämna, att i fjol höst kom till mig en person från en socken invid Östersund. Han hade en dotter, som var tokig, och han hade fått löfte om plats åt henne på Uppsala hospital för fyra år tillbaka, men ännu hade hon icke kommit in där. Hon hade under tiden varit intagen en tid på upptagningsanstalten i Östersund, men läkaren där förklarade att hon icke kunde få vara kvar längre, därför att denna anstalt var afsedd för akuta fall, och alla platser voro disponerade för dylika fall. Således måste hon ut därifrån, och då fanns för fadern ingen annan råd än att ta henne tillbaks hem. Jag vände mig då till öfverläkaren vid Uppsala hospital och han lofvade att göra sitt bästa för att hon skulle få den plats, som för så lång tid tillbaka var utlofvad. Nu är hon visserligen också på Uppsala hospital, men det dröjde dock ytterligare ett par månader, innan hon fick komma in där. Men hade icke särskilda anstalter vidtagits, hade hon kanske icke varit inne där ännu.

I ett annat fall var det en komminister i Tännäs, längst upp i det öfversta Härjeådalen, som blef sinnessjuk i fjol vår eller vinter. Han var så pass svår, att ingen annan vågade sköta honom än hans hustru, och hon förklarade, att hon icke vågade gå in till honom, med mindre hon höll reträtten fri. Jag hjälpte till äfven här och vidtog särskilda anstalter för att få plats för honom någorlunda snart. Men när jag för ändamålet förfrågade mig i medicinalstyrelsen, svarade man mig: »Ja, här äro öfver 2,000 ansökningar, som ligga inne. Det fins ingen möjlighet att tänka sig — om han icke blir värre än hvad han nu är — att han *nu* kan komma in på hospital.» Emellertid blef han värre, och nu är han verkligen inne på hospital — äfven han kom in på Uppsala hospital. I medicinalstyrelsen ifrågasattes, när jag var där, att han skulle ha tagits in på Kristinehamns hospital, där det troddes vara lättare att få in honom. Nu kom han, som sagdt, in på Uppsala hospital, som ligger litet närmare. Men betänk, huru stora svårigheterna i ett dylikt fall äro till följd af den aflägsna belägenheten. Denne komminister hade nu att resa först och främst cirka 20 mil till närmaste järnvägsstation och så vidare ner till Uppsala; och det hade naturligen varit än värre ned till Kristinehamn. Om hans hustru någon gång skulle vilja besöka honom, har hon äfven denna långa väg att fara. Det hade dock i detta fall gestaltat sig annorlunda, om hospitalet varit beläget på närmare håll. Det är visserligen lång väg att resa äfven till Östersund, om nu hospitalet varit förlagdt där, men det hade i alla fall varit vida lättare än att behöfva draga ned till södra Sverige. Just dessa långa afstånd till vårdanstalterna göra det än svårare för de sjuke i denna inre del af Norrland att i tilltid erhålla plats; och därför är det absolut nödvändigt,

att en vårdanstalt iurättas på närmare håll. Det kan icke hjälpas, att detta vid platsens erhållande spelar en stor roll.

Hvad nu beträffar Östersund såsom plats för ett hospital, har jag ingen anledning att här göra någon jämförelse mellan denna förläggningsort, och andra platser, som ifrågasatts. Men det vill jag säga, att efter mitt förmenande ägnar sig den där föreslagna platsen synnerligen väl såsom förläggningsort för ett hospital. Den kommission, som var där uppe, och under hvilken besök jag var den samma följaktig, uttryckte också sin oförställda beundran öfver den utmärkta belägenhet i hygieniskt afseende, som den föreslagna platsen hade. Det torde vara bekant, att det är vackert i Jämtland, men denna plats är bland de vackraste, som kan tänkas. Den ligger absolut skyddad mot nordan- och västanvindar, som eljest äro ganska svåra där uppe. Den lämnar godt tillfälle både till jordbruk i den skala, som behöfves vid ett hospital; och likaså finnes där skog, som bildar en naturlig park. Detta gör, att jag vågar påstå, att denna plats har ett synnerligen stort företräde framför hvarje annan af de platser, som denna kommission undersökt i och för förläggning af hospitalet. Och hvilken betydelse belägenheten och öfriga här nämnda förhållanden ha för en kurativ behandling torde erkännas af alla läkare.

Här nämudes något om att det skulle vara besvärliga kommunikationer till denna plats. Ja, det är vidrördt i medicinalstyrelsens utlåtande, att kommunikationerna norr ifrån ned till Östersund skulle vara så till vida besvärliga vintertiden, att man måste öfvernatta i Bräcke. Nu är det dock så, att tågförhållandena blifvit ändrade. Från och med innevarande vinter tillämpas nämligen sommartågtidtabellen i denna del äfven på vintern, hvilket gör, att förhållandena äro mycket bättre än förut. Det har också sagts, att priset på stenkol skulle vara alldeles särskildt högt i Östersund. Men detta är dock icke förhållandet. Jag har i detta fall icke till hands någon jämförelse med någon annan af Norrlands kustplatser än Umeå. Men där är det dyrare. Till Norrlands dragoners kasern-etablissemment därstädes har denna vinter levererats koks till ett pris af kr. 30: 46 per ton, under det att vid Norrlands artilleris etablissemment i Östersund den kostat kr 29: 47, och stenkol har betingat ett pris i Umeå af kr 18: 20 per ton, men i Östersund kr. 18: 80 ned till kr. 17: 90, beroende på olika tider för leveransen. Således är priset på dessa förnödenheter billigare i Östersund. Hur det ställer sig vid öfriga norrländska kustplatser, vet jag ej. Men jag tror ej, att denna vara kan fås billigare i någon af dessa, med undantag möjligen för Sundsvall, men det är ju icke ifrågasatt att förlägga ett hospital dit.

Hvad jag är mest rädd för i hela denna fråga är emellertid att utskottet pekat på att det borde tagas i öfvervägande att bygga ett hospital, med plats för 800 patienter, och enligt hvad utskottets ordförande uttalade i Första Kammaren, så läser däruti ligga den meningen, att hospitalet skulle förläggas på ett sydligare ställe. Men, mina

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Angående
anläggning af
hospitat vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

herrar, därigenom öfverger man just den plan, som en gång är fastslagen, nämligen att vi skola ha ett hospital för omkring 400 patienter i öfre Norrland. Det blir dock icke detsamma för Norrland, särskildt öfre Norrland, om detta hospital skulle förläggas längre söderut. Jag frågar: är det rimligt, att man skall lägga hospitalet för öfre Norrland sydligare, t. ex. i Gäfleborgs län. Vi skulle ju då få en hel mängd hospital i en klunga, nämligen jämte detta ett hospital för 1,200 patienter i Uppsala, ett hospital för 800 patienter i Säter, det hospital som nu finnes i Stockholm och så till sist ett nytt hospital för 800 patienter i Strängnäs.

Man måste dock taga hänsyn till, huru det ställer sig för *patienterna*, att de icke behöfva komma alltför långt bort ifrån sina hemorter, och att det icke blir omöjligt för deras anhöriga att besöka dem. Det är således detta jag är mest rädd för, att det uppskof, som nu föreslås skulle föranleda till att öfre Norrland mister alla utsikter att få ett nytt hospital. En sådan afvikelse ifrån den framlagda planen skulle vara gränslöst olycklig för oss däruppe. Det må sedan där läggas hvar man vill, men att icke få ett nytt hospital däruppe, det vore sorgligt; och *det kommer också att kännas som en stor orättmätighet.*

Jag har, då jag hittills talat om Östersund såsom en synnerligen lämplig plats för det norrländska hospitalet, tänkt på de nuvarande förhållandena. Men när ett hospital bygges, sker det naturligtvis icke med tanke på att det skall användas blott för de följande 10 à 20 åren, utan det bygges för framtiden. Vi få då komma ihåg, att inlandsbanan förr eller senare blir en verklighet, — den är ju redan påbörjad. Då kommer Östersund att bli den centralaste platsen för befolkningen i de inre delarne af Norrland. Det blir då lättare att komma dit från dessa trakter, än till hvilken stad som helst vid kusten, både norrifrån Västerbotten eller Norrbotten och söder ifrån Härjedalen. Då Östersund således är en synnerligen lämplig förläggningssort för ett hospital, tycker jag alla skäl tala för att antaga det föreliggande förslaget. Som sagdt, det mest behjärtansvärda i frågan är dock, att den plan fullföljes, som en gång uppgjorts och hvarigenom man i Norrland skulle snart nog kunna komma till en någorlunda tillfredsställande vård af våra sinnessjuka.

Jag skulle naturligtvis helst vilja se, att Kammaren bifölle Kungl. Maj:ts förslag, hvilket jag tror skulle vara riktigt af kammaren att göra, och jag kan heller icke annat göra än att yrka bifall till detta förslag, men därest detta icke skulle bli kammarens beslut, så vill jag protestera emot att statsutskottets utlåtande skulle få tydas därhän, att man skulle ta ifrån öfre Norrland det hospital, som det skulle få enligt den uppgjorda planen. Här har sagts, att detta icke är statsutskottets mening — det sades också i Första Kammaren af ordföranden och *det är väl skäl att taga fasta på detta* — men om man på samma gång kommer och säger, att man anser, att den föreslagna platsen icke passar eller, såsom ordföranden sade i

Första Kammararen, att det vore bättre att förlägga hospitalet sydligare, då vet man icke hvad man skall tro.

Jag vill med detta yttrande således först och främst hafva inlagt en bestämd protest mot att hospitalet drages ned ifrån öfre Norrland, där det borde ligga.

Jag skall för öfrigt be att få förena mig i det yrkande, som framstälts af herr Olofsson.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius, Thor, Bergman, Karlsson* i Fjäl, *Karlsson* i Mo, *Mogren, Hedström, Åslund, Tengdahl* och *Zetterstrand*.

Grefve Hamilton: Jag gifver herr civilministern rätt, då han i sitt anförande framhöll, att förhållandena med afseende på vården af vårt lands sinnessjuka stundom äro rent af upprörande och att många dylika sjuka vanvårdas, och detta, mina herrar, oakadt Riksdagen visat den allra största frikostighet, då det gällt anslag för anläggande af hospital. Nå, hvari ligger då felet? Jo, det är det vanliga felet, som vi i vårt land begått under årtionden, nämligen att med afseende på statens byggnader utvecklas alltför stor lyx. Jag är alldeles öfvertygad om, att om dessa miljoner rätt användts och enklare byggnader uppförts, så skulle vi i detta ögonblick haft tillräckligt med anstalter för vård af alla våra sinnessjuka. Jag har velat draga fram denna fråga nu, därför att, därest Riksdagen beslutar ett uppskof, så skulle jag vilja hemställa till herr civilministern, huruvida icke han skulle finna lämpligt se till, att något mindre lyx utvecklades. På sådant sätt skulle vi lättast kunna komma till det stora mål vi sträfva efter, nämligen att alla sinnessjuka finge god vård.

Hvarpå felet nu beror, vågar jag ej uttala mig om. Måne det icke kan ligga däri, att vederbörande hafva för liten tillgång till sakkunskap på det arkitektoniska området? Måne icke medicinalstyrelsen har begått något fel i afseende på denna fråga? Jag menar icke beträffande den nu föreslagna byggnaden, ty medicinalstyrelsen har icke direkt haft något att göra med ritningarna till densamma, men jag tror, att medicinalstyrelsen satt för stora anspråk på hospitalbyggnaderna i allmänhet. Jag vet, att då lands ting begärt att få ritningar fastställda till upptagningsanstalter, så hafva de visserligen fått dem fastställda, men tillika har gjorts den anmärkningen, att ritningarna i arkitektoniskt hänseende varit underhaltiga. Jag vågar verkligen hemställa, om det är af så stor betydelse för vården af sinnessjuka, hurudan en byggnad till det yttre ser ut.

Hvad nu själfva den föreliggande frågan beträffar, så är det ju tydligt, att densamma ännu icke är tillräckligt utredd. Herr civilministern har yttrat, att man möjligen kan nedpruta beloppet. Ja, detta vore ju fördelaktigt, men jag misstänker, att med de ritningar, som äro fastställda för byggnaden och hvilka äro lika med

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.*

(Forts.)

Angående
anläggning af
hospital vid
Ostersund
m. m.
(Forts.)

dem, som hafva uppgjorts för öfriga hospital, man icke når målet. Felet ligger antagligen däri, att ritningarna från början varit för storartade, för luxuöst tilltagna.

Jag vågar emellertid för min enskilda del, herr talman, då jag skall aflämna min voteringsedel, icke rösta för utskottets afstyrkande förslag, utan kommer att rösta för Kungl. Maj:ts proposition, och detta af den anledningen, att jag icke vill taga på mitt ansvar, att så många sinnessjuka skola under ytterligare ett år blifva vanvårdade, såsom de för närvarande blifva.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Det var ett så glädjande och vackert slut på min ärade frändes anförande, att jag kan inskränka mig till att yttra några få ord.

Jag vill fullkomligt instämma med honom däri, att vi i vårt land utan tvifvel gjort oss skyldiga till lyx både i fråga om byggnader för statens räkning och beträffande kommunala byggnader. Men finnes det verkligen lyx uti de ifrågavarande byggnaderna? Den ärade talaren sade, att han icke kunde angifva, hvori lyxen ligger, men är det verkligen någon lyx härvidlag? Jag tror det icke, och jag tror ej heller, att han kan påvisa, att man härvidlag i arkitektoniskt afseende gjort något, som är för mycket. Nej, de stora fordringar man uppställt hafva varit sanitära och hygieniska fordringar. Nåväl, äfven sådana kunna någon gång drifvas för långt, men då det är fråga om dessa samhällets olycksbarn, tror jag, att man har rätt att gå så långt man kan. Jag vågar bestämdt påstå, att hvarken vid detta hospital eller andra, som förut anlagts, någon arkitektonisk lyx förekommer. Man har endast gått så långt, som de medicinska auktoriteterna ansett vara nödigt för de sjukas skötsel, och alls icke längre.

Herr Wallis: Hvad den siste ärade talaren yttrade om lyxen tror jag i själfva verket är ett yttrande, som tarfvar beriktigande på det sättet, att det ingalunda är någon arkitektonisk lyx, som göra dessa byggnader så dyrbara, utan det är en annan sorts lyx, nämligen det bestämda begär, som medicinalstyrelsen har och hvilket gillats af Riksdagen den ena gången efter den andra, då det svenska folket tillåtit sig en sådan lyx, nämligen att försöka skaffa åt dessa samhällets olycksbarn den enligt nutidens erfarenhet bästa möjliga vård. Det är detta, som vi försöka göra, och det är detta, som är dyrt.

Nu är saken den, att man utan allt tvifvel kan inskränka dessa åtgärder, om man nu verkligen vill kalla dem lyx. Man kan bygga billigare, men då skall man komma ihåg, att sådana anstalter icke komma att vara lika tillfyllestgörande för dessa olyckliga vård, som alla föregående anstalter, hvilka vi hafva så rikligen utrustat. Jag är af herr civilministerns mening att om nu norrländingarna få en billigare hospitalbyggnad, så är det icke något tvifvel om, att vi

ganska snart skola från dem, som sköta detta hospital, få höra klagomål öfver att de icke äro ställda i samma gynnsamma förhållanden för att kunna effektivt sköta de sjuka, hvilka äro dem anförtrodda, som personalen på de öfriga hospitalen. Vi skola få höra sådana klagomål, det ena efter det andra, och vi komma att finna, att dessa klagomål äro berättigade samt att en orättvisa blifvit begången med afseende å det nya norrländska hospitalet.

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

Men det var egentligen icke detta, som jag nu ville yttra mig om, utan jag ville upptaga till behandling ett af statsutskottets argument, och det var, att vi i själfva verket borde kunna bygga billigare på det sättet, att vi byggde för ett större antal patienter på en gång. Och det är icke tvifvel om, att icke detta är riktigt, men endast under den förutsättningen, att dessa patienter finnas, så att mängden af nya platser verkligen blir belagd. Men huru skall det vara möjligt, om vi vilja följa principerna för den plan, som medicinalstyrelsen uppgjorde 1902 och hvilken af Riksdagen blef gillad? Principen var nämligen den, att man skulle rättvist öfver hela landet fördela hospitalen, så att de blefve belagna så gynnsamt som möjligt för att de respektive landsändarne skulle få sina patienter på bästa möjliga sätt skötta, och därtill hörer naturligtvis, att transporten icke skall blifva alltför svår. När man nu kommer till frågan om anläggande af ett hospital inom vår aflägsnaste landsända, som uppenbarligen allra bäst behöfver ett hospital inom sitt område, så finner man en åskädning, som icke står i öfverensstämmelse med den nu af mig framlagda principen, hvilken varit afgörande för medicinalstyrelsen. Ty huru skall man kunna tänka sig, att, om ett hospital förlägges i öfre Norrland, det inom en rimlig framtid skall kunna behöfva hysa 800 patienter, när man finner, att det nuvarande behofvet uppgår till ungefär 450? Jag vill icke neka till, att äfven jag tyvärr anser det antagligt, att det så småningom skall behöfvas ett ökad antal platser, men det kommer att inträffa endast så småningom, och under hela denna långa tid, då alla dessa hundratals platser stå obelagda, hafva vi sannerligen att anteckna en stor ränteförlust på anläggningen. Det kan icke vara någon god ekonomi.

Om de öfriga anmärkningarna skall jag icke yttra mig. Det är ju möjligt, att detta hospital kan byggas billigare. I så fall får jag uttala den förhoppning, som herr civilministern gaf uttryck för, nämligen att det skulle komma oss till godo i form af minskade kostnader vid uppförandet, hvarigenom ett öfverskott skulle kunna återbördas till statsverket.

Då man nu vet, under hvilken lång tid öfre Norrland varit i saknad af tillfyllestgörande hospitalsvård, synes mig skäl tala för, att vi må gå vidare på den väg vi antogo 1902, fastän byggnads-kostnaden tyckes vara högre i Norrland och trots det att vi nu lefva i en bekymmersam tid. Jag är gärna med om besparingar med afseende på statens byggnader, för såvidt det är verklig lyx det gäller.

Angående
anläggning af
hospitäl vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

Här gäller det icke sådan; och om vi skola begynna med sådana besparingar, så låtom oss begynna i rätt ända. Men det är sannernigen icke att begynna i rätt ända att draga in på de bästa möjligheterna att bispringa dessa de olyckligaste i samhället.

Jag ber att af dessa skäl få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Tällberg: Med anledning af herr Widéns yttrande vill jag erinra därom, att ingen har förnekat behofvet af att ett hospital uppföres för öfre Norrland, och jag klandrar hvarken Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen för deras åtgöranden i denna fråga, utan tvärtom skulle jag vilja säga, att de gjort sin plikt. Men å andra sidan tycker jag, att vi kunna vara sams om, att äfven statsutskottet gjort sin plikt, då utskottet granskat och så noga som möjligt sökt sätta sig in i frågan.

Nu hafva en del saker blifvit anförda förut, och jag har icke mycket att tillägga. Med anledning af att herr Widén framhöll vikten af att det blifvande hospitalet förlades till Östersund eller trakten däraf, vill jag säga, att man väl ändock icke får undra öfver, om utskottet ställer sig något tveksam, huruvida det kan vara rätt att bifalla förslaget, då det blir nära nog lika dyrt att bygga det hospital för 430 patienter, som det nu är fråga om, som det var att bygga ett för 800 patienter i Säter. Hospitalet vid Säter kostade nämligen 2,566,300 kronor, och det hvarom det nu är fråga skulle betinga en kostnad af öfver 2,300,000 kronor.

Herr Widén yttrade vidare, att det här är fråga om att bygga för framtiden. Ja, det är just hvad det är, och jag tror, att staten har giltig anledning att äfven taga den frågan i öfvervägande, huruvida man icke på samma gång borde bygga det för ett större antal patienter än nu är föreslaget. Å sidorna 364 och 365 i den kungl. propositionen inhämtar man, att af den utaf medicinalstyrelsen den 8 december 1902 afgifna berättelsen tydligt framgår, att man ifråga om antalet patientplatser räknat så knappt som möjligt, så att det kan sättas i fråga om hospitalet ens kan fylla det behof, som kommer att förefinnas, då detsamma blir färdigt. Af nämnda berättelse framgår tydligt, att medicinalstyrelsen ur utrymmessynpunkt sökt gifva anvisning om, huru de sinnessjuka skola fördelas på olika ställen och huru många skulle mottagas från Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län, men denna beräkning är ytterst knappt tilltagen.

Hvad nu beträffar de klimatiska och hygieniska förhållandena, som herr Widén omnämnde, så uppdrager den sakkunniga kommissionen en jämförelse mellan Umeå och Östersund. Jag vill för min del icke plädера vare sig för Umeå eller Östersund i detta fall. Det får väl den nya utredningen visa, hvilken plats är den lämpligaste. Men jag vill i detta afseende endast påpeka följande yttrande af kommissionen:

»Området vid Umeå ligger väl skyddadt, men samtidigt högt

och fritt samt med vidsträckt och vacker utsikt öfver kringliggande trakt. Öhnet är likaledes högt och fritt beläget samt väl skyddadt, men utsikten härifrån öfver det storslagna och natursköna Storsjölandskapet är vida öfverlägsen den vid Umeå.»

Därefter komma vi till de rent klimatiska förhållandena. På sid. 336 står först en redogörelse för medeltemperaturen och nederbörden, och därefter säges det:

»Någon afsevärd skillnad i klimatet förefinnes således ej. Östersund har olägenheten af mindre sommarvärme, men fördelen af mindre nederbörd.»

Sedan komma vi till en passus, där jag tror, att kommissionen har bevisat för mycket, så att den icke bevisar någonting, och det är just i den fråga, som herr Widén berört, nämligen frågan angående kolprisen. Denna passus är icke mycket lång, och jag skall därför be att få läsa upp den. Herrarna få sedan själfva göra sina reflexioner:

»Med afseende å driftkostnaderna gäller i det hela detsamma. På grund af Östersunds sydligare läge och den lätta kommunikationen till Trondhjem, torde, säger kommissionen, möjligen lifsmedelsprisen ställa sig billigare där än i Umeå. Å andra sidan äro med säkerhet stenkolsprisen högre i Östersund än i Umeå, en omständighet, som dock i någon mån motväges af transportkostnaderna från aflastningsplatsen i Umeå till hospitalet, hvilka kostnader i Östersund kunna beräknas blifva mindre, då stenkolen här kunna af hospitalets eget folk aflastas vid hospitalsområdets strand.»

Kan någon människa fatta, hvad som menas med detta? Finns det verkligen sjötrafik, så att man kan frakta kol dit upp till Östersund sjöledes, så att man kan lasta kolen från prämar vid hospitalsområdets strand, *det* förefaller mig alldeles orimligt. Det ser därför ut, som om man skulle försöka att bevisa för mycket för att komma till en bestämd plats. Jag tror för den skull, att det är nyttigt att följa statsutskottets anvisning, på det att vi må få en ny utredning i frågan.

Jag skall villigt erkänna, att det kanske är något för mycket betonadt i utskottets utlåtande, att hospitalet skulle flyttas något längre i söder. *Det* är icke min uppfattning af frågan, utan i detta afseende sammanfaller den ungefär med den af herr Widén uttattade meningen.

Hvad åter beträffar kostnaderna för byggnaderna, så är denna fråga nog ändå ganska tvifvelaktig, och man får icke sätta alltför mycket värde på hvad som yttrades från statsrådsbänken i detta afseende, nämligen att om kostnadsbeloppen äro så höga — hvilket framhölls af herr Olofsson i Digernäs — får man igen detta vid entreprenaden; ty sådant hade händt många gånger förut. Ja, jag tror visserligen, att det har händt i ett par fall. Men i allmänhet är det nog så, att, om man har en kostnadsberäkning, som är ganska hög, går nog entreprenadsumman dit. Och hvad som jag

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

tycker i allmänhet brukar hända med kostnadsberäkningarna för de byggnader, hvilka staten uppför, *det* är det, att summan öfverskrides och att Kungl. Maj:t kommer och begär ändå mer.

Men det viktigaste skälet för mig är, huruvida man icke skulle kunna bygga för ett större antal patienter, än här föreslagits. Ty medicinalstyrelsens beräkning uppgjordes redan 1902. Då kom medicinalstyrelsen till ett antal af 400 patienter. Ja, nu är det verkligen fråga om, att det skulle bli 430. Men det synes ändå vara ganska knappt tilltaget efter hvad man kan inhämta af den kungl. propositionen.

Jag tror således, på grund af de skäl, jag anfört, och ännu mera på grund af de skäl, som förut anförts, att godt fog finnes för ett uppskof. Jag medgifver gärna, att frågan är behjärtansvärd. Men jag tror, att man också kan säga, att, om frågan därigenom kan blifva löst på ett mera lyckligt sätt, är det nog värdt, att man tänker på saken litet närmare.

Jag kan därför, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Herr talman! Blott ett par ord. Min uppfattning är olika mot herr civilministerns. När man dagligen går och ser på de ståtliga byggnader, som vi hafva, kan man dock icke komma till annat resultat, än att vi bygga alldeles för luxuöst. Men jag föreställer mig likväl, att civilministern gifver mig rätt uti att, beträffande statens byggnader, såväl hospital som kaserner, ja, till och med byggnader för vård om våra vanartiga barn, det utvecklats en lyx, som är alldeles onödig och som föranleder kostnader, hvilka äro alldeles öfverdrifna.

Den ärade talare, som nyss stod på talarestolen och talade så varmt för patienterna vid hospitalen, tackar jag för de ord, han sade. Men månne det icke vore vida bättre för de sjuka, om man icke gått så långt med afseende å hygieniska anordningar, som man gjort, så att man i stället kunnat få plats för flera patienter, än nu är fallet? Jag föreställer mig, att det också för patienternas skull hade varit vida bättre, därest ett större antal patienter kunnat få vård, äfven om den icke varit så god, som nu skulle blifva fallet. Såsom förhållandena nu äro, är det kanhända ett tusental patienter som vårdas, icke på ställen, där de skulle kunna hafva det någorlunda drägligt, utan i stället blifva, såsom det nog kan hända, inestängda i källare och uthus i brist på utrymme. Det synes mig alltså vara vida bättre, om anspråken icke ställas alltför höga, utan att man i stället ser till, att alla få en lika vård.

Herr Rydén: Herr talman! Jag begärde ordet, då denna fråga hotade att bli på en gång en norrlandsfråga och en stämningsfråga. Jag tror, att den vinner på en lugn och nykter behandling såsom en *anslagsfråga*, där man pröfvar den ur både kostnads- och

andra synpunkter, öfverväger huru man för en summa skall kunna få den största möjliga valuta o. s. v. Som sådan har jag betraktat den.

Jag befarar emellertid, att hos dem, som icke varit i tillfälle att i alla detaljer studera de hufvudtitlar, som vi i dag hafva till behandling, herr Widéns anförande kvarlämnat ett intryck af att det är meningen att blottställa hela öfre Norrland på hospital. Detta är dock icke fallet. Det finnes redan ett hospital i Piteå för 370 patienter, och ett annat i Härnösand för 245 patienter. Jag ber herrarna uppmärksamma detta, så att herrarna icke lefva i den föreställningen, att det är fråga om att flytta patienter ända från Riksgränsen och Karesuando ned till t. ex. Gäfle, utan hvad man här tvistar om är frågan, huruvida man skulle kunna förlägga ett hospital för *mellersta* Norrland till Östersund eller till annan plats, som kan finnas lämplig.

Här yttrades nyss af en talare på skånebänken, med hvilken jag ber att till alla delar få instämna, att man har benägenhet att bygga med lyx. Jag tror, att man får medgifva, att det är fullkomligt sant, att de offentliga byggnaderna i Sverige hota att blifva så kolossalt dyrbara just på grund af den brist på sparsamhet, som gör sig gällande vid de offentliga byggnadsföretagen, att det kommer att blifva fara värdt för, att vi *förbygga* oss. Och ur den synpunkten är det nog skäl uti att statsutskottet försökt att, så långt möjligt är, få ned anslagskrafvet och försökt att se till, om man icke med ett sparsamt och billigt byggnadssätt skulle kunna nedbringa kostnaderna och därigenom öka möjligheten att tillgodose flera af de stora behof, som förefinnas.

Så är frågan, huruvida vid denna stora nybyggnad blifvit tillämpad någon lyx. Herr civilministern frågade: hvori ligger härvidlag någon lyx? Ja, jag är icke fackman, men jag kan läsa i handlingarna, att t. ex. administrationsbyggnaden i Östersund är beräknad att kosta 158,000 kronor, men samma byggnader i Säter 111,000 kronor och i Västervik 119,000 kronor; att köks- och tvättbyggnaden är beräknad till 180,000 kronor i Östersund, 126,000 kronor i Säter och till 138,000 kronor i Västervik; att boställshusen för yttre betjäning äro beräknade till 68,850 kronor för Östersund, 44,500 kronor resp. 52,000 kronor för Säter och Västervik. Och i detta hänseende tillägger öfverintendenten Möller följande, som jag ber att få läsa upp för kammaren:

»I Säter och Västervik utgöres detta hus af en byggnad i 3 våningar (stenhus), under det att i Östersund föreslås trenne skilda byggnader, hvilket gifvetvis måste bli något dyrare, men också väsentligt lämpligare och trefligare för resp. boställshafvare.»

För mig ställer sig frågan helt enkelt så: skola vi nu, efter det vi fått konstateradt, att de uppgifter, på hvilka kostnadsberäkningarna grunda sig, åtminstone äro tvifvelaktiga — jag tillåter mig att använda det ordet; ty herr Olofsson i Digernäs har säker-

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

*Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)*

ligen icke afsett att skada saken, då han gjort sina utredningar; och jag har privat skaffat mig underrättelser angående priserna, hvilka underrättelser i allt väsentligt öfverensstämma med dem, som herr Olofsson här lämnat — skola vi, säger jag, på dessa uppgifter fatta ett riksdagsbeslut, eller skola vi uppskjuta frågan på ett år för att försöka att få beslutet byggdt på säkra uppgifter? Är det icke skäl att undersöka, huruvida vi icke för en något större summa än den nu begärda skulle kunna bygga ett hospital för 700—800 i stället för 400?

Herrarna kunna förstå, att jag, med den uppfattning jag har, vidhåller mitt yrkande.

Herr Widén: Herr talman! Det är ingen som vill säga, att utskottet icke gjort sin plikt, då utskottet noga sett efter kostnadsförhållandena. Detta lärer väl ock blifva till godo vid den eventuellt blifvande entreprenaden.

När det emellertid här klandras, att betjäningens bostäder vid det föreslagna hospitalet i Östersund blifvit förlagda i tre olika hyggnader och att det därigenom blifvit dyrare, men också väsentligen bättre och trefligare för tjänstemännen, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att de personer, som äro anställda i hospitalens tjänst, hafva en synnerligen ansträngande och svår tjänstgöring. Och det är nog icke så lätt att få lämpligt folk till detta arbete. Det har därför en mycket stor betydelse för själfva skötseln af hospitalen och för att den kurativa behandlingen af patienterna skall kunna drivas med framgång, att man skaffar bra och trefliga bostäder åt hospitalens tjänstemän och betjäning.

Jag begärde emellertid ordet egentligen för att fästa uppmärksamheten på, att, när man talar om, att det nya hospitalet skall byggas för ett så stort antal patienter som 800, är detta, efter mitt förmenande, oriktigt, såvidt man nämligen afser ett hospital för öfre Norrland. Man kan ju möjligen med fördel göra det *något* större än som föreslagits, men ett för 800 patienter är dock för stort. Härtill kommer tidsutdräkten. Jag ber herrarna betänka, att detta hospital är beräknadt för 430 patienter, och att det antal, som behöfver patientvård inom den rayon, hvarom nu är fråga, var enligt 1902 års beräkning 446. Det blir således nära nog plats för allesammans. Och tänken er, mina herrar, att för alla dessa, som behöfva patientvård, är det dock af mycket större vikt, att 430 få den, än att de få gå och vänta i lång tid, innan kanske någon enda af dessa 430 kan få vård, därför att hospital icke finnes. Ja, herrarna säga, att det gäller ju blott ett uppskof på ett år. Hur veta herrarna det? Det kan lätt bli ett uppskof på mer än ett år.

Slutligen ber jag dock att få taga fasta på hvad de talare, som fört statsutskottets talan, alldeles bestämdt uttalat, nämligen att de icke

vilja draga det hospital, som nu är beräknadt för öfre Norrland, därifrån. Ty det är *det*, som jag också varit rädd för.

Emellertid ber jag att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Angående
anläggning af
hospital vid
Östersund
m. m.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår statsutskottets hemställan i 38 punkten mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, samt bifaller Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 80 ja, men 95 nej, och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 40:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 41:o)—44:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Angående
anslag till
driftkostnader
vid tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.

Punkten 45:o), angående anslag till driftkostnader vid tuberkulosjukvårdsanstalter.

Efter punktens föredragning yttrade

Herr Schotte: Alldeles oafsedt hvad som i en föregående punkt här i afton förekommit med afseende å de stora anspråk, som kunna ställas å statens offentliga byggnader och icke minst å sjukvårdsanstalter, har jag här velat gifva uttryck åt de farhågor, som finnas inom eu del landsting, att alltför stora anspråk skola komma att ställas på anordningarna vid ifrågavarande tuberkulosanstalter. Herr civilministern yttrade vid det föregående ärendets behandling, att han gått så långt — det gällde visst en fråga om en inskränkning, vill jag minnas — som de medicinska myndigheterna ansett möjligt. Farhågorna äro just dessa, att de medicinska myndigheterna skola med afseende å dessa anstalter uppställa fordringar, som kunna menligt inverka på anstalternas tillkomst. Det är uppenbart, att det här ofta blir fråga om anstalter af mindre omfattning och dessutom anstalter, på hvilka icke så stora anspråk, kunna ställas, som de medicinska myndigheterna i allmänhet ställa å statens sjukhus.

Jag har velat gifva uttryck åt den farhåga, som här förefinnes, i den förhoppningen, att vederbörande myndigheter, som få med pröfningen af dessa ärenden att skaffa, måtte beakta, att de icke här få ställa samma anspråk som på de större sjukhusanstalterna.

I sak har jag intet annat yrkande att framställa än på bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 46:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelviken.

Punkten 47:o), angående anslag till kustsanatoriet vid Apelviken.

I en inom Andra Kammaren af herr *Lundgren* m. fl. väckt motion, n:o 59, hade hemställts, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1910 bevilja föreningen för kustvård åt skrofulösa barn, till uppförande af ännu en sanatoriebyggnad vid Apelviken invid Varberg, ett anslag af 25,000 kronor på enahanda villkor, som bestämts för nybyggnadsanslaget till kustsanatoriet vid Skelderviken.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af herr *Lundgrens* m. fl. förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och till hvilket belopp samt under hvilka villkor statsanslag till föreningen för kustvård åt skrofulösa barn kunde för uppförande af ännu en sanatoriebyggnad vid Apelviken invid Varberg beredas, samt att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Persson* i Tällberg och *Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1910 bevilja föreningen för kustvård åt skrofulösa barn, till uppförande af ännu en sanatoriebyggnad vid Apelviken invid Varberg, ett anslag af 25,000 kronor på de villkor för anslaget åtnjutande, som af Kungl. Maj:t kunde bestämmas.

*Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelviken.
(Forts.)*

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr Lundgren, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den nu föreliggande frågan om ett byggnadsanslag till det i Apelviken på västkusten, helt nära Varberg, belägna sanatorium för skrofulösa barn har, såsom vi finna, af statsutskottet fått röna en särdeles välvillig behandling, och vi motionärer få härför vara utskottet och i synnerhet herrar reservanter högelingen tacksamma. Utskottet har emellertid af hufvudsakligen fornellä skäl tillstyrkt Riksdagen att, i stället för att nu bevilja ifrågavarande anslag, aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Detta torde vara detsamma som en tillstyrkan i sak, ehuru med ett eller annat års uppskof. I förevarande afseende kan detta dock för många sjuka, fattiga barn innebära en fara i dröjsmålet. Det har nämligen visat sig, att om de barn, som äro angripna af skrofulos, icke i tid erhålla nödig och lämplig vård, så är fara för handen, att denna barnsjukdom öfvergår i lungtuberkulos eller annan kronisk sjukdomsform.

Angående vården af skrofulösa barn har medicinalstyrelsen yttrat, att inom de flesta civiliserade länder har man redan länge sökt att genom anstaltsvård förebygga, att skrofulösa barn fölle offer för tuberkulosen och att man af gammalt kände, att kustsanatorier vid hafvet vore ett af de verksammaste medel härvidlag.

Vi ha nu tre sådana sanatorier i vårt land, nämligen ett vid Skelderviken i Kristianstads län, ett på Styrösö i Bohuslän och ett vid Apelvik i Hallands län. Åt de bägge förstnämnda har Riksdagen, som bekant, beviljat anslag. Hvad Apelviks sanatorium beträffar har antalet ansökningar om plats för skrofulösa barn ökat för hvarje år, ända därhän, att förra året icke alla ansökningar kunde beviljas, och ändå begagnade man den nödfallsutvägen att för några barn skaffa rum i en närbelägen landtgård.

Allteftersom denna anstalt blifvit känd och uppskattad, har den, som sagdt, blifvit mer och mer anlitad. År 1902 var antalet där vårdade barn endast 6, året därpå var antalet 10, sedan uppgick det för de följande åren, 1904—08, till resp. 20, 35, 41, 70 och 110. Barnen voro från skilda delar af landet. Sålunda ha vid detta saltsjösanatorium vårdats barn från Halland, Västergötland, Småland, Jämtland, Nerike, Norrbotten, Göteborg, Stockholm och andra plat-

Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelviken.

(Forts.)

ser. Förste provinsialläkaren yttrar i sin ämbetsberättelse, att »vanligen afgiftsfritt eller för en ringa dagafgift, erhålla de små patienterna därstädes rum, mat, bad och läkarbehandling.»

Nu är, som man finner, behofvet af ökad utrymme vid detta sanatorium i hög grad trängande, och det synes tydligen af den vid motionen fogade revisionsberättelsen, att den förening, som äger och upprätthåller denna vårdanstalt, icke har några utsikter att på annat sätt än genom erhållande af anslag från Riksdagen åstadkomma medel till den nybyggnad, som erfordras och hvartill ritningar blifvit företedda inom statsutskottet.

På det att verksamheten vid ifrågavarande kustsanatorium icke måtte hämmas eller inskränkas, ha två ledamöter af statsutskottet afgifvit en reservation, så affattad både hvad motivering och yrkande beträffar, att den torde kunna få anses vara fullt tillfredsställande.

Det vore då föreningens mening att utan dröjsmål låta uppföra den tillämnade byggnaden, så att den kunde tagas i bruk redan instundande sommar.

I betraktande af det behjärtansvärda ändamålet, att bereda fattiga, sjuka barn från skilda delar af landet den vård, de behöfva för att återvinna hälsan, vågar jag hemställa, att kammaren måtte bevilja det ifrågavarande byggnadsanslaget, och jag tillåter mig alltså, herr talman, att yrka bifall till herrar Daniel Perssons i Tällberg och Rydéns reservation.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Tyllered, *Henrikson* och *Ahlfvengren*.

Herr Berg i Stockholm: Herr talman! Då jag inte har kunnat biträda reservanternas förslag i detta ärende, hvilket jag helst skulle ha önskat, så ber jag att få angifva de skäl, som ha hindrat mig därifrån. Motionären framhöll nyss det behjärtansvärda syftet med detta förslag, och utskottet har ju också mycket bestämdt uttalat sig för detta syfte. Samma syfte har ju äfven varit erkänt af Riksdagen, då Riksdagen för ett par år sedan beviljade ett nybyggnadsanslag för kustsanatoriet för skrofulösa barn vid Skelderviken; men när Riksdagen det gjorde, så nöjde sig Riksdagen inte med att det var ett behjärtansvärdt syfte, utan Riksdagen ansåg det också nödvändigt att fastställa vissa ganska stränga villkor för det anslaget åtnjutande. Att Riksdagen gjorde rätt därutinnan ha motionärerna också i sak medgifvit, då de uti sin motion begärt, att nybyggnadsanslaget för sanatoriet vid Apelviken skulle erhållas, som de uttrycka sig, på enahanda villkor, som Riksdagen 1907 bestämde för Skeldervikssanatoriet. Nu är det emellertid att märka, att motionärerna uppenbarligen inte vid affattandet af sin motion ha tagit kännedom om de villkor, som Riksdagen bestämt för Skeldervikssanatoriet, ty vid en granskning af saken finner man, att dessa villkor äro så godt som alltigenom otillämpliga

på det nu ifrågavarande kustsanatoriet. Apelvikssanatoriet är nämligen uteslutande ett sommarsanatorium, då däremot Skeldervikssanatoriet därjämte är ett vintersanatorium, och att bestämma samma villkor i fråga om byggnader, värmeledning, belysning och dylikt för ett sommarsanatorium som för ett vintersanatorium, är ju en uppenbar orimlighet. Det ha också reservanterna medgifvit genom det sätt, hvarpå de ha affattat sin reservation, ty de tillstyrka icke hvad motionärerna ha begärt, nämligen att byggnadsanslaget för sanatoriet vid Apelviken skulle beviljas på enahanda villkor, som då Riksdagen beviljade nybyggnadsanslaget för Skeldervikssanatoriet, utan med en mycket betydande förändring och utveckling af motionärernas hemställan ha reservanterna föreslagit, att bestämmandet af villkoren för det här ifrågavarande anslaget skulle öfverlämnas helt och hållet åt Kungl. Maj:t.

Statsutskottet och reservanterna äro öfverens om, att motionärernas begäran om enahanda villkor för detta sanatorium som för Skeldervikssanatoriet icke bör eller kan bifallas. De äro således ense om, att en utredning genom Kungl. Maj:t behöfves, för att man skall få veta, hvilka villkor, som i detta fall lämpligen böra fastställas. Skillnaden är endast, att statsutskottet håller på, att Kungl. Maj:t, sedan den utredningen är företagen och sedan det således blifvit klart, hvilka villkor här lämpligen kunna uppställas, skall komma till Riksdagen och låta Riksdagen pröfva de villkor, som här böra vara gällande; under det därmed reservanterna, såsom jag nämnde, vilja, att Kungl. Maj:t sedan Kungl. Maj:t utredt saken och blifvit klar med de lämpligaste villkoren, själf på egen hand skall fastställa villkoren. Nu har jag för min del trott, att Riksdagen och speciellt Andra Kammaren väntade af statsutskottet, att det icke endast skulle afgifva sitt vitsord om det behjärtansvärda i syftet med ett visst anslag, utan också fordrade af statsutskottet, att det skulle pröfva de förutsättningar och grunder, enligt hvilka anslaget skulle utgå. Och det är just det, som utskottet här gjort. Jag har inom utskottet önskat, att utskottet skulle bestämdt förorda statshjälp för kustsanatoriet vid Apelviken. Denna önskan har utskottet fullständigt tillmötesgått, då utskottet på sid. 40 yttrar:

»Enligt hvad af motionen synes framgå har ifrågavarande, af enskilde personer grundade anstalt inlagt ett synnerligen förtjänstfullt arbete i kampen mot den skrofulösa tuberkulosen genom att delvis kostnadsfritt och i allmänhet för en ringa dagafgift å föreningens anstalt intaga och vårda patienter från alla delar af landet. Då nu på grund af det ökade antalet platsansökningar anläggningen bör utvidgas med ännu en paviljong och man icke längre på den enskilda offervillighetens väg mäktar åstadkomma det härför erforderliga beloppet, i rundt tal 25,000 kronor, vill utskottet visserligen icke bestrida, att staten möjligen bör träda hjälpande emellan.»

Men därjämte har jag å andra sidan trott, att statsutskottet borde af Kungl. Maj:t begära en undersökning i saken och att Riks-

*Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelviken.
(Forts.)*

Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Äpelviken.

(Forts.)

dagen sedan finge pröfva, om den ville på de af Kungl. Maj:t uttänkta grunderna och villkoren gifva detta anslag. Och jag tror, att min kamrat inom utskottet, herr Daniel Persson, som jag nyligen hörde begära ordet, skall äfven i denna sak kunna intyga, att utskottet äfven i den saken gjort sin plikt, då det hållit på, att utskottet borde förut pröfva äfven den saken. Motionären yttrade i sitt anförande nyss, att utskottet dragit sig för att tillstyrka omedelbart bifall till motionen af formella grunder. Jag tror, att detta icke är fullt riktigt. Ty de villkor, som Riksdagen fastställer för dessa anslag måste väl äga reell betydelse och kunna icke sägas vara rent formella, och den omständigheten, att man önskar att Riksdagen skall pröfva förutsättningarna för anslaget och icke öfverlämna den saken helt och hållet till Kungl. Maj:t, har väl reell betydelse och kan icke afvisas som en ren formalitet.

På grund af hvad jag här anfört anser jag, herr talman, att saken är på god väg, när utskottet gjort detta synnerligen välvilliga uttalande i frågan, och att det är säkrast, att Riksdagen förbehåller sig rätten att pröfva villkoren och grunderna för detta anslag på samma sätt som Riksdagen gjort beträffande anslaget för det besläktade kustsanatoriet vid Skelderviken. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Ja, det är sant, att utskottet mycket välvilligt behandlat den föreliggande motionen, och det är också lika sant, att den siste ärade talaren var mycket välvilligt stämd mot förslaget. Men han syntes anse, såvidt jag fattade honom rätt, att två skäl talade mot att bifalla motionen. Det ena var, att icke tillräcklig utredning förebragts, det andra, det formella skälet, att motionärerna begärt, att anslaget skulle beviljas på enahanda villkor, som gällde beträffande anslaget till kronprinsessan Victorias sanatorium. För min del tror jag, att den utredning, som motionärerna lämnat, är fullkomligt riktig och tillfyllestgörande. För öfrigt föreställer jag mig, att, när vi öfverlämna denna fråga åt Kungl. Maj:t, Kungl. Maj:t kommer att pröfva äfven den saken. Föreningens stadgar finnes bifogade motionen, så att man kan finna, huru de äro beskaffade; äfven finnes uppgift på antalet patienter, som vårdats 1902—1908. Ritningar och kostnadsförslag ha också framlagts inom utskottet, åtminstone inom den afdelning, som haft frågans första behandling om hand. Jag anser därför, att en verklig utredning föreligger, och af denna framgår, att här förefinnes ett trängande behof, som är mycket beaktansvärdt. Oaktadt utskottet skrivit mycket vackert i frågan, skulle dennas lösning uppskjutas minst ett år, om utskottets förslag blefve antaget. Jag tror dock, att detta är en så stor humanitetsfråga, att vi borde bortse från formella brister, som äfven jag erkänner förefinnas. Men vi ha i dag visat, att vi icke hålla alltför strängt på formerna, och om vi öfverlämna

åt Kungl. Maj:t att närmare bestämma villkoren, så tror jag icke, att Kungl. Maj:t skall i allo bestämma villkoren på samma sätt som för kronprinsessan Victorias vårdanstalt, så att Kungl. Maj:t skulle föreskrifva införande af t. ex. värmeledning, elektrisk belysning och sådant. Men jag vill erinra därom, att när Kungl. Maj:ts proposition beträffande anslag till kronprinsessan Victorias vårdanstalt förelåg, uppställde utskottet några villkor, som Kungl. Maj:t icke hade föreslagit. Utskottet föreslog nämligen, att §§ 17 och 18 i föreningens stadgar icke finge utan Kungl. Maj:t tillstånd ändras; tillika föreslog utskottet, att Kungl. Maj:t skulle äga att utse en ledamot i föreningens styrelse. Nu föreställer jag mig, att det är just något sådant, som motionärerna åsyftat, när de uttalat sig för, att samma villkor borde gälla för detta anslag som för anslaget till kronprinsessan Viktorias vårdanstalt. Det kan icke vara möjligt, att motionärerna härmed åsyftat själfva byggnadsättet och dylikt, enär de ju framlagt själfständiga byggnadsförslag. Men jag anser, att det skulle vara klokt, om Kungl. Maj:t beträffande denna anstalt föreskrefve samma villkor, som gälla för kronprinsessan Victorias vårdanstalt, därutinnan, att sista paragrafen i stadgarne icke finge ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Därtill kunde läggas, att Kungl. Maj:t borde få utse en ledamot i föreningens styrelse. Sista paragrafen af föreningens stadgar har följande lydelse:

»Beslut om förändring af föreningens stadgar äfvensom om föreningens upplösning skall för att bli gällande fattas å två på hvarandra följande allmänna möten med tre fjärdedels majoritet. Varder föreningen upplöst, skola föreningens tillgångar öfverlämnas till Svenska nationalföreningen mot tuberkulos.»

Denna rätt tror jag, att Kungl. Maj:t bör äga, då fråga uppkommer om förändring af denna paragraf i föreningens stadgar.

Jag har det förtroendet för Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t kommer att föreskrifva sådana villkor för erhållandet af detta lilla anslag på 25,000 kronor, som motionärerna begärt. Jag tror därför, att det vore ett barmhärtighetsverk, om denna kammare benäget ville behjerta denna sak och bifalla motionärernas framställning, hvarför jag, herr talman, tillåter mig att yrka bifall till den af mig och herr Rydén afgifna reservationen.

Herr *Bengtsson* i Bjärnalt instämde.

Herr *Vennersten*: Herr talman! Då jag är en af motionärerna, skall jag tillåta mig att understryka något af hvad den senaste talaren nämnde i fråga om utredning. Faktiskt är detta ärende så väl utredt, som det rimligtvis kan bli, ty den förening, som har saken om hand, har uppfört en liknande byggnad förut på ett synnerligen omsorgsfullt sätt och till mycket billigt pris, och de medel, som den får till sitt förfogande, komma utan tvifvel

*Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelvikén.
(Forts.)*

Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelviken.
(Forts.)

att bli lika väl använda som de medel föreningen hittills disponerat öfver.

Till föreningens anstalt i närheten af Varberg komma barn från skilda orter i landet. Man vet hvad anstalten går för, och den verksamhet, som den hittills utöfvat, har varit i hög grad välsignelsebringande. Jag är förvissad om att Andra Kammaren skulle göra en god och välbetänkt gärning, om den bifölle reservationen. De anmärkningar, som från statsutskottshåll riktats mot motionen, ha reservanterna på ett synnerligen lyckligt sätt bemött, och det uttalande, som kom från herr Daniel Perssons sida, visar, att saken ligger så, att kammaren utan tvekan kan fatta ett beslut i sådan riktning, som reservanterna begärt.

Om vi i dag uppskjuta frågan, kommer det att dröja kanske mera än ett år, innan saken bringas till sin lösning, och detta är att förlora en dyrbar tid. Bifalles motionen och ett dylikt bifall vinner Riksdagens godkännande, så har man därmed gjort en högst betydande vinst, ty ett ganska stort antal klena barn af fattiga föräldrar blir därigenom i tillfälle att återvinna hälsa och krafter långt tidigare, än annars blir fallet och jag tror för min del, att den vinsten väl uppväger den uppoffring Riksdagen skulle göra genom att frångå det förslag, som utskottsmajoriteten framlagt, och i stället ansluta sig till reservationen. Jag vågar vädja till kammaren att följa reservanterna och anhåller jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Vennersten förenade sig herrar *Berg* i Göteborg och *Kronlund*.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig, men det förefaller mig ändå vara skäl att försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt, som annars kan synas vara alltför starkt formalistisk, hvilket jag icke tror, att den i själfva verket är. Jag undrar, om ej frågan kan vara den, huruvida ett bifall till reservanternas förslag icke blir till visst men för den tanke, som ligger i motionen, under det ett bifall till utskottets förslag blir för syftet gagneligt. Jag tror verkligen, att det blir af viss svårighet för Kungl. Maj:t att här följa Riksdagens beslut, om det skulle gå i reservationens riktning, ty Kungl. Maj:t måste väl i alla fall taga reda på de villkor, som gällde, när Riksdagen gaf sitt bifall till kronprinsessans, numera drottning Victorias, vårdanstalt för skrofulösa barn. Särskildt i afseende på stadgarna är saken rätt invecklad. Jag skall icke vidare ingå härpå, men jag vill emellertid säga, att det icke är så, att Kungl. Maj:t kan beträffande de paragrafer i stadgarna, som skulle motsvara §§ 17 och 18 i stadgarna för Skeldervikens kustsanatorium, besluta detsamma, som gäller för dessa, nämligen att de icke få utan Kungl. Maj:ts bifall ändras, ty *de* paragrafernas innehåll återfinnes helt enkelt icke här.

— Ja, för all del, nog går det an att skratta, herr Daniel Persson, men skrattar bäst som skrattar sist! — Jag anser därför, att det varit lämpligast, om reservanterna tagit reda på hvad de yttra sig om.

*Angående
anslag till
kustsanatoriet
vid Apelvikén.
(Forts.)*

Emellertid tror jag, herr talman, att jag och mina kamrater i utskottet, som utgöra majoriteten, med största jämnmod, ja till och med litet mera skola bära kammarens beslut, om det går i reservationens riktning, men jag har ansett det vara min skyldighet att framhålla, att det dock här är en bestämd skillnad mellan att i öfverensstämmelse med motionens kläm besluta ett visst anslag på enahanda villkor, som gälla för ett annat, och att öfverlämna en carte blanche åt regeringen att göra, hur den tycker i ett bestämdt fall. För allt i världen, jag har visserligen, äfven jag, det allra största förtroende till Hans Maj:t Konungens regering — i *detta* fall! — det kan ju hända, att hvarken jag eller herr Daniel Persson hyser lika stort förtroende till den i alla andra fall — men det kan ju vara farligt understundom att så här lämna en bit af en princip; det kan lätt följa med mycket annat. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herrar Persson i Tällberg och Rydén vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid; och blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i 47:de punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan samt bifallit den af herrar Persson i Tällberg och Rydén vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 62 ja, men 99 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herrar Persson i Tällberg och Rydén vid punkten fogade reservationen.

Punkten 48:o).

Utskottets hemställan bifölls.

*Angående
tilläggsarvode
åt extra pro-
vinsialläkarne
i Tärna och
Stensele di-
strikt.*

Punkten 49:o), angående tilläggsarfvode åt extra provinsialläkarne i Tärna och Stensele distrikt.

I en inom Andra Kammaren af herr *Hellberg* väckt motion, n:o 29, hade föreslagits, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 4,500 kronor att användas såsom tilläggsarvode för extra provinsialläkaretjänsterna i Tärna och Stensele distrikt, *dels* med 1,500 kr. för hvardera under år 1910, *dels* med rätt för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel vid eventuell tillsättning af platserna redan innevarande år använda 1,500 kronor med lämplig fördelning efter den tid, då platserna tillträdde.

Utskottet hemställde, att Riksdagen med anledning af herr *Hellbergs* förevarande motion måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående behovet af förhöjdt statsbidrag till aflönande af extra provinsialläkare i Tärna och Stensele distrikt samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, hvartill omständigheterna kunde anses föranleda.

Reservationer hade emellertid afgifvits dels af grefve *F. C:son Wachtmeister*, dels ock af herrar *Persson* i Tällberg, *Wiklund*, *Starbäck*, *Berg* i Stockholm, *Ekman* i Mo gård, *Thor* och *Rydén*, hvilka sistnämnda ansett, att utskottet bort hemställa att Riksdagen måtte på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 3,900 kronor att användas såsom tilläggsarvode för extra provinsialläkaretjänsterna i Tärna och Stensele distrikt, med 1,300 kr. för hvardera under år 1910 och med rätt för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel vid eventuell tillsättning af platserna redan innevarande år använda 1,300 kronor med lämplig fördelning efter den tid, då platserna komme att tillträdas samt under villkor att kommunerna för denna tid beredde ifrågavarande läkare fri bostad.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr *Hellberg*: Mina herrar! Jag ber först och främst att få betyga statsutskottet min *stora* tacksamhet för den synnerligen välvilliga hänsyn, det behagat taga till min lilla motion, en omständighet som gör, att jag vågar hoppas, att den ej heller hos kammaren måtte komma att röna så stort motstånd. Det synes glädjande nog vara hufvudsakligen på formella skäl, utskottet ansett sig icke kunna gå med helt och hållet på min motion, det anser nämligen »icke tillrådligt att Riksdagen på enskild motionärs initiativ fattar beslut om förhöjda statsbidrag för ett eller flera särskilda distrikt», och detta af två orsaker. För det första har ut-

skottet befarat, att åtskilliga andra distrikt skulle finnas, som i ej mindre grad skulle kunna tänkas vilja komma i åtnjutande af samma förmån, och för det andra vill det icke att Riksdagen skall ingripa i sådana saker, innan den af Kungl. Maj:t tillsatta provinsialläkarekommitténs betänkande om reglering af rikets provinsialläkaredistrikt blifvit densamma förelagdt.

Hvad nu det första skälet beträffar, så vill jag påstå, att det förfaller, eftersom i hela Sverige icke finnas några distrikt, som äro i samma predikament, som dessa. Det finnes mig veterligen, som sagdt, icke ett enda, som i närvarande stund icke är besatt med tjänsteinnehafvare, ej ens sådana som t. ex. Gäddede vid norska gränsen och Sorsele i Västerbottens län, hvilka i kommunikationshänseende, läge och dåliga inkomster stå på samma nivå.

Hvad det andra skälet beträffar, så vet jag från civildepartementet, att det omnämnda kommittébetänkandet ej kommer att föreläggas denna Riksdag, och jag vill i sammanhang härmed påpeka, att mitt förslag icke afser all framtid, utan det är endast fråga om ett provisorium, afsedt att räcka blott tills Riksdagen företagit den omnämnda regleringen af läkaredistriktet enligt det nyss omförmälda betänkandet.

För öfrigt behagar dock utskottet finna de af mig »omförmälda missförhållandena i afseende å läkarevården inom Tärna och Stensele distrikt vara af allvarlig beskaffenhet» samt säger äfven »att behovet af förhöjdt statsbidrag i förevarande fall synes vara af trängande natur». Då utskottet så behjertansvärdt erkänner detta, tager jag mig friheten att ändå våga anse, att den väg utskottet föreslår, ej så hastigt för till målet som önskvärdt vore. En utredning hos Kungl. Maj:t, öfverhopad med arbete för öfrigt som regeringen är, kan omöjligt inkomma förr än till nästa Riksdag, men i hvad form den då kommer, vet man ej. Medicinalstyrelsen skall naturligtvis höras, jag förmodar att den ställer sig sympatiskt till saken, men liksom alla ämbetsverk går den antagligen ogärna ifrån formerna, hvarför det icke alls är omöjligt att den kommer att säga, att den vill afvakta hvad Riksdagen i sin tur kommer att säga om provinsialläkarekommitténs betänkande. Skola vi sålunda gå formernas väg, komma vi nog fram, fast, som det heter, det går långsamt fram; men här behöfves det snar hjälp. Det är fråga om att snart afhjälpa missförhållanden, som åtminstone i den ena socken varat emellan 3 och 4 år.

Jag skulle nästan vilja likställa detta med ett nödår däruppe, ehuru i annan bemärkelse, nödår i läkareväg, om jag så får säga, och vid nödår är frågan icke endast att hjälpa utan att hjälpa fort, om man också skall nödgas, såsom jag säger i min motion, tillgripa extra ordinarie åtgärder. Men så är det också där uppe extra ordinarie förhållanden, som råda. Jag tager mig då friheten att i det afseendet erinra om t. ex. arealen af dessa bägge socknar. För att gifva en föreställning därom, vill jag jämföra dem med något

Angående tilläggsarvode åt extra provinsialläkarne i Tärna och Stensele distrikt.

(Forts.)

Angående tilläggsarvode åt extra provincialläkarna i Tärna och Stensele distrikt.

(Forts.)

län längre ner i Sverige. Arealen af dessa socknar är ej mindre än 84 kvadratmil. D. v. s. de äro, dessa socknar, tillsammans lika stora som hela Skaraborgs län med undantag af något öfver en kvadratmil. Då kan man ju förstå, att den läkarevård skall bli nästan illusorisk, som där skall utöfas af en enda person, bosatt nere i Lycksele. Då nu Lycksele provincialläkaredistrikt utgöres af Lycksele socken, ett område lika stort som Gottland, har han att svara för ett område lika stort som Skaraborgs län plus Gottland.

Som af min motion framgår synes att befolkningen har ovanligt långa vägsträckor att tillryggalägga där uppe. Som det nu är ställdt, ha Stenseleborna 10 mil från kyrkplatsen till Lycksele, men alla bo icke där eller utefter den landsväg, som går endast genom halfva socknen, utan från många byar är det 7 och 8 mil fram till kyrkplatsen. Och Tärnaboarne skola vi inte tala om, — som man säger — de ha ingen landsväg alls, de ha 14,5 mil från Tärna kyrkplats till Stensele kyrkoby, och äro sålunda endast hänvisade till gång och rodd under största delen af året. Men en del byar ha 6 och 7 mil fram till kyrkplatsen, så att när de någon gång äro absolut tvungna att söka läkare i Lycksele, så ha de icke blott 24,5 mil att färdas, som afståndet är mellan Tärna och Stensele, utan alltså ofta mycket längre. Hvad detta betyder, skall jag be att med ett par lättfattliga exempel få förtydliga. Om vi tänka oss att en person här i Stockholm blir sjuk eller råkar ut för ett olycksfall och han nödgas söka läkare, så tänka vi oss att han går ned till centralstationen och med gång eller rodd följer spåret till Katrineholm, då skulle han vara ungefär i Stensele. Från Stensele har han visserligen landsväg, så att han, om han har råd, kan taga sig fram med skjuts, och gör han det och fortfarande följer järnvägsspåret, så måste han fara förbi Linköping ned till Bankeberg, alltså nästan till Mjölby, innan han är i Lycksele hos läkaren. Detta låter ju sagolikt, men är dock full verklighet i våra dagar och i vårt land.

Ett annat mindre exempel. Om någon här skulle anses behöfva med gång eller på skidor taga sig fram till Uppsala för att söka läkare, skulle man tycka, att det vore något enormt i våra dagar. Men det är dagligt bröd där uppe, ej endast i Tärna och Stensele utan äfven i Lycksele socken. Det är många byar i dessa socknar som icke ha annat än gångväg både sommar och vinter. Jag hade egentligen tagit med mig en karta öfver domsagan däruppe för att herrarna skulle få ett litet ögonmått på, hur saken ter sig, men tiden är så långt liden, att jag icke vill vidare inkräkta på densamma.

Apropå domsagan, så ha herrarna hört, att Västerbottens domsaga, som jag har äran representera, är stor, och en del af herrarna ha kanske också ett något så när begrepp om, hur stor den är, men då kanske ej alla ha det, vill jag begagna mig af tillfället att säga det: Den är lika stor som Skåne, Halland, Blekinge, Bohuslän, hela Växiö län och ön Gottland och ändå är det en så stor bit kvar, att den räcker till en mindre domsaga i södra Sverige eller

1138 kvadratkilometer. Det låter också sagolikt, men är lika fullt sant, äfven det.

Här såsom annanstädes gäller dock den gamla satsen, att nöden har ingen lag; så är det uppe i Lappland också, och trots plågor och kostnader måste befolkningen ibland taga sig fram den långa vägen till sjukstugan i Lycksele och läkaren där. I denna sjukstuga finnes plats för 10 sängar.

Då jag i förgår hörde, att denna fråga i dag skulle förekomma i kammaren, skaffade jag mig som hastigast uppgifter å några af de olycksfall, som förekommit under den här tiden, hvarunder läkareplatserna i Stensele och Tärna varit obesatta. Men det är tröttsamt att höra detta nu, och det rör sig ju för öfrigt om sorgliga saker. Jag kan dock som hastigast säga, att man t. ex. kommit med en man, som afslitit vänstra handens pekfinger. En annan hade skurit sig i högra handen och fått blodförgiftning ända upp i armen. En hade skurit sig i högra pekfingeret och äfven han fått blodförgiftning. En hade brutit högra armen; en annan hade under skogsarbete fått ett slag af en gren på ögat, som var mycket betänkligt ankommet. En hade fått högra armen ur led, ej vrickat utan ur led, och ytterligare en hade förstört högra armen under skogsarbete. En man i Tärna hade råkat ut för ett lika ledsamt som egendomligt olycksfall. Han skulle gå till skogen på morgonen och hade sina verktyg, en spade och något mera samt en yxa på axeln. Han förlorar taget, yxan glider ned för ryggen och hugger af hälsenan på ena foten; han måste ge sig i väg till Lycksele, förstås, för att blifva behandlad. En kvinna fördes ner, som hade fått blödning efter ett missfall. En annan hade skadat ögat under skogsarbete, en annan hade fått högra armen ur led, en annan högra armen afbruten o. s. v. Det där är några få exempel på olycksfall, som inträffat. Det skulle ha varit mycket lätt att åstadkomma många flere, om det varit längre tid tillmätt.

Jag har bref här från kommunalstämmornas ordförande och från prästerna, och alla afspegla dessa skrivelser den oro och beklämning, befolkningen känner. »Den känner sig», som en af prästerna skrifer, »så otrygg i det nuvarande tillståndet». Han säger också: »Några svårare epidemier ha lyckligtvis ej förekommit på sista tiden, men det har inträffat några olycksfall, som dels medfört döden, dels i andra fall vållat framtida men, hvilket mänskligt att döma, skulle uteblifvit, om man haft läkare att tillgå», som exempel anför han något, som nyss inträffat. En 22-årig arbetare hade råkat hugga sig uti ena knäet. Prästen tror, att, om såret i tid blifvit behandladt af läkare, skulle mannen hafva blifvit återställd; men nu försämrades såret så, att den stackars mannen måste föras till lasarettet i Umeå, en väglängd af 24 mil, och där fanns icke någon annan utväg än — att amputera benet.

Jag skall icke uppehålla tiden längre. Kommunalstämmorna hafva beslutat att lämna fri bostad åt de eventuellt blifvande läkarne.

Angående tilläggsarvode åt extra provinzialläkarne i Tärna och Stensele distrikt.
(Forts.)

Angående tilläggsarvode åt extra provincialläkare i Tärna och Stensele distrikt.
(Forts.)

Det är den summan, som utskottsreservanterna hafva afprutat från det lilla anslag, jag begärt, såsom herrarne se i betänkandet; och det är ingenting att anmärka eller säga därom, snarare tvärtom.

Därigenom minskas ju statens eventuella utgifter; men utöfver detta belopp kunna socknarna icke bidraga. Prästen i Stensele säger i bref till mig, och detta träffar i än högre, åtminstone lika hög grad in på Tärna kommun, så här: »Många äro de svårigheter och umbäranden, som befolkningen i denna isolerade bygd får dragas med. Fattigdomen är stor. Skattebördorna tryckande. Utskylderna till kommunen ha under en följd af år uppgått till 12 kronor och därutöfver pr bevillningskrona. Det är då ej att vänta, att socknen själf skall kunna bereda åt läkarne så höga löneförmåner, att tjänsten blir lockande att söka.»

Jag skall, som sagdt, icke längre taga i anspråk kammarens öra, då jag nu fått tillfälle att till kammarens bedömande framlägga de ytterligare skäl, som jag anser möjligen tala till förmån för min motion eller, rättare sagdt, till förmån för reservationen.

Jag vet väl, att man i denna kammare icke skall tala till känslan — därför har här förr flere gånger varnats — och därtill har jag icke heller nu gjort mig skyldig och skall ej heller göra mig skyldig därtill, jag har endast hållit mig till verklighet och fakta. Men så mycket torde det dock kanske nu till sist tillåtas mig att säga, fast jag är liksom part i saken, och det är att värdsamt bedja kammaren betänka att, innan den afger sin röst, betänka sade jag, att denna så aflägsna och i alla afseenden så vanlottade landsända med sin fattiga befolkning dock är en del af vårt gamla, kära fosterland.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Rehn: Herr talman. Ehuru jag visserligen kunnat nöja mig med att instämma i motionärens anförande, skall jag dock be att få tillägga några ord.

Jag tror, att då det gäller vissa frågor, som beröra Lappmarkssocknarna, så är det alldeles nödvändigt att söka ställa dessa under en annan synvinkel än hvad som kan vara tillämpligt med afseende på frågor af enahanda beskaffenhet, hvilka beröra andra delar af vårt land.

Såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen hafva också vid flera tillfällen förut i andra afseenden gifvit stöd åt en sådan uppfattning. Så i fråga om anslag till vissa väganläggningar, då de annars för hela landet gällande bestämmelserna om ortsbefolkningens skyldighet att deltaga i kostnaderna fått göra sig eller helt och hållet vika för, å ena sidan, det trängande behofvet att få dessa vägar byggda och, å andra sidan, befolkningens svaga förmåga att bekosta desamma. Så äfven i fråga om aflöning till prästerskapet, som, om jag icke missminner mig alltför mycket, åtminstone hvad Tärna socken beträffar, helt och hållet bestrides af statsmedel. Det är således ingenting alldeles nytt eller ovanligt

som sker, om man nu, äfven hvad angår ordnandet af läkareförhållandena, måste göra ett undantag från den allmänna regeln.

Nu är det visserligen godt och väl, att staten i de båda afseenden jag nyss berört visat sig tillmötesgående mot dem, som kämpa sin ojämna, ofta hårda kamp för tillvaron i dessa fjälltrakter. Jag är också förvissad om, att man däruppe känner sig mycket tacksam för den hjälp, som i *sådant* afseende erhållits. Det betraktas nog som en stor, ja mången gång oskattbar förmån, att det finnes en prästman, som kan stå till tjänst med hvad som närmast rörer hans ämbetsåligganden, synnerligast då det gäller att vid sjukbäddar komma tillstädes för att tala tröstens ord till de sjuka och döende. Detta är ju som sagdt en *mycket* god sak; men den minskar ej i minsta mån nödvändigheten af, att sådana anordningar vidtagas, som göra det möjligt, att äfven läkaren kan komma tillstädes, eller åtminstone inom något så när rimligt afstånd uppsökas, för att bistå dessa sjuka med den hjälp och de råd, som endast *han* äger förutsättningar att kunna gifva. Härvidlag, om någonsin, torde man med fullt fog kunna tillämpa den satsen, det ena skall man göra och det andra icke låta.

Då det nu visat sig omöjligt att hålla dessa läkarebefattningar besatta, torde man ej behöfva vara i tvifvelsmål om, att orsaken är att söka just däri, att aflöningsförmåner och öfriga inkomstmöjligheter äro för knappa, för att någon läkare skulle finna med sin fördel förenligt, att antaga en sådan befattning.

Denna åsikt delas också af Konungens befallningshafvande i Västerbottens län. Uti sin ämbetsberättelse säger Konungens befallningshafvande därom: »I Tärna kommun torde för tillgodoseende af befolkningens behof af läkarevård nödigt blifva att anordna en ordinarie provinsialläkarebefattning, enär med de aflöningsförmåner, som kunnat beredas en extra provinsialläkare, befattningen svårligen kan hållas besatt». Det är att märka, att denna ämbetsberättelse afser tiden vid 1905 års slut. Hvad som vid denna tidpunkt af Konungens befallningshafvande med sannolikhet kunde antagas, nämligen att extra provinsialläkaretjänsten i Tärna svårligen skulle kunna hållas besatt, det har under de tre år, som sedan dess förflutit, blifvit till full evidens ådagalagdt. Ty ehuru läkaretjänsten flera gånger förklarats ledig, har dock ingen enda sökande anmält sig.

Statsutskottet, som mycket välvilligt behandlat den föreliggande motionen, har också funnit, att en höjning af statsbidraget i förevarande fall är af »trängande natur»; men utskottet har dock icke velat tillstyrka ett direkt beviljande af något anslag, utan hemställer utskottet om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag.

Hvad som därmed skulle kunna vinnas, har jag, såsom nykommen i Riksdagen, ganska svårt att förstå, så framt icke utskottet anser, att det af motionären föreslagna tilläggsarfvodet

Angående tilläggsarvode åt extra provinsialläkarne i Tärna och Stensele distrikt.

(Forts.)

Angående
tilläggsarvode
åt extra pro-
vincialläkarne
i Tärna och
Stensele di-
strikt.
(Forts.)

är för högt tilltaget, i hvilket fall utskottet ju kunnat sänka det-
samma eller föreslå ett lägre belopp.

Är behöfvet af en höjning af statsbidraget, såsom utskottet
själfvt säger, af trängande natur, och tror man, i likhet med ut-
skottet, att de rådande missförhållandena skulle kunna afhjälpas
genom en sådan höjning, då förefaller det mig mest konsekvent
att bevilja ett skäligt bidrag.

En skrivelse till Kungl. Maj:t inger ju visserligen hopp om
att framdeles någon gång få dessa missförhållanden afhjälpta; men
på samma gång vet man, att frågan därigenom kommer att väsent-
ligt fördröjas; och detta synes mig åtminstone icke alldeles nöd-
vändigt.

Då man till någon del känner till förhållandena inom dessa
fjälltrakter och vet, med hvilka umbäranden och försakelser folket
därstädes måste draga sig fram, då kännes det som en oafvislig
plikt att, synnerligast i ett afseende som detta, försöka komma
dessa människor till hjälp; och man bör härvidlag icke förbise
eller glömma, att *snar* hjälp är *dubbel* hjälp!

Jag skall därför, herr talman, be att få instämma med motio-
nären, med yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall
till den inom utskottet afgifna reservationen.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar. Hela denna motion
är ju ett nödrop från en vanlottad landsända. Då Första Kammaren
i förmiddags utan votering bifallit reservationen, är jag öfvertygad
om att motionären icke förgäfvades skall hafva värdjat till denna
kammare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter af herr talmannen
gifna propositioner i ämnet biföll kammaren med afslag å utskottets
hemställan den af herrar Persson i Tällberg m. fl. vid punkten
föfogade reservationen.

Punkterna 50:o)—55:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56:o).

Lades till handlingarna.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

n:r 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående för-
säljning af kronans andelar i byallmänningen Tån i Skaraborgs län;

n:r 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till kronolägenheten Vallaslättan n:r 1 i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:r 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra kompanichefsbostället Rangtorp n:r 1 i Skaraborgs län hörande lägenheter;

n:r 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två lägenheter från förra skogvaktarbostället $\frac{5}{8}$ mantal Led n:r 2 Arvid Ersgård i Skaraborgs län;

n:r 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två torp samt två andra områden från förra majorsbostället Upplanda n:r 1, 4 och 5 i Jönköpings län;

n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre till förra löjtnantbostället Harby n:r 1 i Stockholms län hörande lägenheter; och

n:r 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till förra kompanichefsbostället 1 mantal Hornstäfve n:r 3 Prästgården med utjorden Långlöten i Östergötlands län hörande lägenheter.

Hvad i nämnda utlåtanden hemställts bifölls af kammaren.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

Statsutskottets utlåtanden, n:o 20:

angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor; och

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ny rullande materiel för statens järnvägar;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tullverkets och varuemottagares ömsesidiga rättigheter och skyldigheter i fall, då tullafgift för inkommen vara oriktigt uppdebiterats m. m.; och

n:o 4, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående särskild progressiv beskattning af inkomst, härrörande från tillverkning eller försäljning af brännvin, vin och öl m. m.; samt

Lagutskottets utlåtanden:

n:o 3, i anledning af väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidgad rätt för medlem af svenska kyrkan att därur utträda, dels ock om ändrad lydelse af 4 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd; och

n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i 12 kap. 3 § kyrkolagen.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Magnusson</i> i Salstad	under 5 dagar fr. o. m. den 15 februari,
» <i>Juhlin</i>	» 3 » » » 15 »
» <i>Widén</i>	» 3 » » » 15 »
» <i>Karlsson</i> i Göteborg	» 2 » » » 15 »
» <i>Hallin</i>	» 6 » » » 15 »
» <i>Johansson</i> i Aflösa	» 7 » » » 16 »
» <i>Månsson</i>	» 8 » » » 17 »
» <i>Jespersion</i>	» 5 » » » 15 »
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 8 » » » 17 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,10 på natten.

In fidem
Per Cronvall.